

Folkbiblioteken
och Agenda 2030

Framgångs- faktorer och utmaningar

Kartläggning
och fördjupning

KULTURRÅDET

Förord

2015 antog FN:s generalförsamling resolutionen Agenda 2030 för hållbar utveckling. Agendan innebär att alla 193 medlemsländer i FN förbundit sig att arbeta för att uppnå en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar värld till år 2030. Kulturrådets arbete med Agenda 2030 innebär att verka för och synliggöra hur konst och kultur bidrar till en hållbar utveckling.

Folkbibliotekens infrastruktur blir viktig i en stark och oberoende kultursektor som har yttrandefrihet som grund. Sweco har därför på uppdrag av oss genomfört en kartläggning om hur Sveriges regionala biblioteksverksamheter och folkbibliotek förhåller sig till Agenda 2030. För kultur- och bibliotekssektorn finns det olika internationella sammanhang för Agenda 2030. Vi deltar i flera nationella och internationella partnerskap och samarbeten med syfte att nå de globala målen. Kulturrådet fördelar dessutom bidrag som stödjer internationellt utbyte och sprider kunskap genom möten, konferenser och nätverk. Vi är även en nationell kontaktpunkt för 2005-konventionen som handlar om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar. Konventionen slår fast att UNESCO:s medlemsstater både har rättigheter och skyldigheter att föra en kulturpolitik som stödjer kulturell mångfald och internationellt kulturutbyte. Vi deltog med en delegation på UNESCO:s konferens Mondiacult i Mexico City 2022, där 150 länder antog en deklaration om kulturens avgörande betydelse för ett hållbart samhälle. I maj 2023 stod vi värd tillsammans med IFACCA (International Federation of Arts Councils and Culture Agencies) för det nionde toppmötet av World Summit on Arts and Culture som hade temat: bevarandet av konstnärlig frihet. I tre dagar samlades deltagare från 85 länder för samtal och erfarenhetsutbyten.

Agenda 2030 och hållbar utveckling kan i högre grad vara en del av de mångfacetterade uppdragen som folkbibliotek genomför varje dag. Bibliotekslagen anger att biblioteken särskilt ska nå personer som är förstärkta rättighetsbärare, till exempel personer med annat modersmål än svenska, nationella minoriteter och personer med funktionsnedsättningar. I det arbetet behövs kunskap och medvetenhet om Agenda 2030. UNESCO erbjuder information, konventioner och uppföljningar om de globala hållbarhetsmålen. Den här rapporten är vårt bidrag till ökad kunskap om folkbiblioteken och Agenda 2030.

Kajsa Ravin
Generaldirektör Kulturrådet

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning.....	5
Disposition.....	5
Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling	6
Utredningens resultat	8
Ett målmedvetet arbete med Agenda 2030 i biblioteken kräver ofta förankring på strategisk nivå i kommunen.....	8
Det är inte självklart att biblioteken upplever Agenda 2030 som ett stöd i sitt arbete.....	8
Agenda 2030 har enbart i viss mån lett till nya arbetssätt på biblioteken, men den har stärkt vikten av befintligt arbete som är i linje med ramverket.....	9
Agenda 2030 kan ha ökat medvetenheten till att även arbeta aktivt med miljömässig och ekonomisk hållbarhet	10
Få samarbeten utanför den egna kommunen kring Agenda 2030	10
Bibliotekens arbete med Agenda 2030 riktar sig främst till medborgarna i sin kommunikation, men även beslutsfattare	11
Stärkta bibliotek har bidragit till att utveckla behovsstyrda satsningar som samtidigt ryms inom Agenda 2030	11
Samlade lärdomar från bibliotekens arbete med Agenda 2030	12
Rekommendationer	14
Erkänn behovet av förankring	14
Erbjud lättillgängligt stöd för att bryta ned och anpassa målen till det lokala sammanhanget	14
Ge riktat ekonomiskt stöd	15
Kartläggning och enkät	16
Agenda 2030 finns i var femte biblioteksplan	16
Förankring av hållbarhetsarbetet	18
Kunskap och utbildning om Agenda 2030 och hållbarhet.....	28
Arbetssätt och användargrupper	31
Kommunikation och stöd	39
Fallstudier.....	43
Agenda 2030 fyller en viktig kommunikativ och meningsskapande funktion.....	43
Hållbarhet är sällan styrande i praktiken	44
Kommunens övergripande mål har stor betydelse.....	45
Nyckelpersoner står för driv och kunskap.....	47
Social hållbarhet dominerar bland hållbarhetsdimensionerna.....	47
Agendan kan ge stöd när bibliotekets roll förändras.....	48
Stärkta bibliotek har möjliggjort hållbarhetsatsningar	49
Regionbiblioteken skulle kunna ge mer stöd	50
Referenser	51
Bilaga 1. Metod och material	53
Bilaga 2. Sökord för kartläggning.....	57
Bilaga 3. Enkätformulär	58
Bilaga 4. Urval folkbibliotek för intervjustudie.....	66

Sammanfattning

Kulturrådets satsning Stärkta bibliotek är ett av myndighetens strategiska uppdrag som berör Agenda 2030 och syftar till att öka utbudet och tillgängligheten till biblioteksverksamhet i hela landet. Mot denna bakgrund har Kulturrådet gett Sweco i uppdrag att utreda hur Sveriges folkbibliotek och regionbibliotek arbetar med Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen.

Utredningen visar sammantaget på följande framgångsfaktorer och utmaningar:

Framgångsfaktorer

- De folkbibliotek som är positiva till Agenda 2030 och uppfattar målen som ett stöd finns i kommuner som har tydliga riktlinjer från central kommunledning att arbeta med Agenda 2030 eller hållbarhet.
- De folkbibliotek som är positiva till Agenda 2030 är också de bibliotek som aktivt söker ett stöd i att bredda synen på vad ett bibliotek kan ha för roll i samhället och hitta nya sätt att samverka och nå ut till nya målgrupper.
- Engagerade nyckelpersoner som drivit initiativ kring Agenda 2030 har betytt mycket för att visa på goda exempel.
- Extra resurser som Stärkta bibliotek har möjliggjort riktade satsningar som bidragit till hållbarhetsarbetet.

Utmaningar

- Agenda 2030 tenderar att bli beskrivande snarare än styrande. Frågan har väckts huruvida de globala målen verkligen bidrar till en lokal förflyttning mot en global omställning, eller om de snarare används för att beskriva den verksamhet som redan genomförs.
- Agenda 2030-arbetet har en viss startsträcka, vilket blir en tröskel för att komma i gång. Kunskapen hos chefer och medarbetare är initialt oftast ytlig, vilket skapar en osäkerhet kring vad ett arbete med Agenda 2030 kan innebära.
- Biblioteksanställda beskriver att de globala hållbarhetsmålen omfattning och bredd är en utmaning i sig. De 169 delmålen gör att personal måste sälla och tolka målen – från en global till lokal kontext. Men de kräver också att personal tolkar vad målen innebär för biblioteksverksamheten, specifikt.
- Det kan vara svårt att integrera de globala målen med övriga styrdokument och politiska mål som redan finns för kommunal verksamhet att förhålla sig till.

Sweco ger följande övergripande rekommendationer till Kulturrådet för att hjälpa folkbiblioteken i sitt framtida arbete med Agenda 2030:

- Erkänn behovet av förankring.
- Erbjud lättillgängligt stöd för att bryta ned och anpassa de globala målen till det lokala sammanhanget.
- Ge riktat ekonomiskt stöd.

Inledning

Kulturrådets satsning Stärkta bibliotek är ett av myndighetens strategiska uppdrag som berör Agenda 2030¹ och syftar till att öka utbudet och tillgängligheten till biblioteksverksamhet i hela landet. I samband med att medel delas ut till folk- och regionbiblioteken inom ramen för satsningen har Kulturrådet 2022 valt att stärka projektens koppling till befintlig forskning, styrdokument, användarstudier och Agenda 2030. Redan nu finns en rad internationella exempel² på vad arbetet med de globala hållbarhetsmålen kan innebära för bibliotek, men denna kunskap har ännu inte systematiserats i förhållande till den svenska kontexten. Den utredning som presenteras i denna rapport ska ses som ett led i att följa upp hur denna ambition efterlevs när det gäller Agenda 2030.

Folkbibliotek finns i Sveriges alla kommuner i enlighet med bibliotekslagen (SFS 2013:801). De ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov. Biblioteken varierar i storlek när det gäller verksamhet och antal anställda. Huvudman för folkbiblioteken är oftast kommunen, men idag drivs också ett litet antal folkbibliotek av företag, föreningar eller stiftelser. Oavsett driftsform lyder folkbiblioteken alltid under bibliotekslagen. Enligt lag ska även alla regioner bedriva regional biblioteksverksamhet med uppdrag att främja samverkan, verksamhetsutveckling och kvalitet hos länets folkbibliotek (Svensk biblioteks förening 2023). Kungliga biblioteket (KB) är en statlig myndighet och Sveriges nationalbibliotek. KB har även i uppdrag att främja utveckling och samverkan inom den svenska bibliotekssektorn (KB 2023).

Kulturrådet har gett Sweco i uppdrag att utreda hur Sveriges folkbibliotek och regionbibliotek arbetar med Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen. Genom detta uppdrag vill Kulturrådet få ökad kunskap om hur folkbiblioteken tar hänsyn till Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen i sitt arbete.

Disposition

I rapportens första kapitel ges en kort presentation av Agenda 2030. I kapitel 2 presenterar Sweco sina resultat. I kapitel 3 redovisar Sweco sina rekommendationer till Statens kulturråd. I Kapitel 4 och 5 ges en fördjupad bild genom analys av de enkätsvar och de fallstudier som resultatet i kapitel 2 bygger på. En redovisning av metod och material finns i bilagorna till denna rapport.

1. För en svensk översättning se, Att förändra vår värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling (2015).

2. Se till exempel EBLINDA (2020), IFLA (u.år, 2016, 2017), Hauke m.fl. (red.). (2018), temanummer om hållbara bibliotek i Noll27.

Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling

Vid Förenta nationernas (FN) toppmöte 2015 antog FN:s medlemsstater resolutionen Agenda 2030 för hållbar utveckling. Agendan är en handlingsplan med mål för omställning till ett hållbart samhälle. Sammanfattningsvis har världens länder åtagit sig att fram till år 2030:

- leda världen mot en hållbar och rättvis framtid
- utrota fattigdom och hunger överallt
- bekämpa ojämlikheter inom och mellan länder
- bygga fredliga, rättvisa och inkluderande samhällen
- alla ska kunna åtnjuta de mänskliga rättigheterna
- främja jämställdhet och kvinnors och flickors egenmakt
- vidta ansträngningar för att nå dem som är mest utsatta först
- säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser.

Agenda 2030 genomsyras av ett rättighetsperspektiv som ska att säkra alla individers politiska och medborgerliga rättigheter, likväl de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna. Detta kommer till uttryck i den centrala principen att ingen ska lämnas utanför. Agendan ger uttryck för komplexa globala utmaningar som behöver hanteras gemensamt genom ambitiösa multilaterala lösningar. Agendan utgörs av fyra beståndsdelar:

- politiska deklARATIONER
- 17 övergripande mål och 169 delmål
- medel för genomförande
- ett ramverk för översyn och uppföljning.

Agendan riktar sig såväl till enskilda länder som till världen som helhet. Varje land måste ta ställning till vilket angreppssätt och vilka åtgärder som ska vidtas utifrån sina egna förutsättningar. Agendan betonar att partnerskap är ett grundelement för genomförandet och att samhällets olika aktörer på lokal, regional och nationell nivå därmed måste samverka (prop. 2019/20:188).

Regeringen presenterade den 17 juni 2020 sin proposition för Sveriges genomförande av Agenda 2030 (prop. 2019/20:188). Den 17 december 2020 godkände riksdagen regeringens förslag till mål för Sveriges genomförande av Agenda 2030 (Finansutskottets betänkande 2020/21:FiU28). Det svenska målet lyder att Sverige ska genomföra Agenda 2030 för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling genom en samstämmig politik nationellt och internationellt. Genomförandet ska präglas av agendans princip att ingen ska lämnas utanför.

I propositionen (2019/20:188) konstaterar regeringen att en sammanhållen och effektiv statlig styrning ger kommuner och regioner goda förutsättningar för arbetet med att genomföra Agenda 2030 och integrera hållbar utveckling i sina verksamheter och styrprocesser. Detta möjliggör i sin tur att kommuner och regioner kan genomföra målen anpassat efter de förutsättningar, utmaningar och behov som de har. Kommuner och regioner bär således en stor del av ansvaret för att genomföra Agenda 2030, med möjlighet att definiera och prioritera genomförandet utifrån sina egna förutsättningar och utmaningar.

Bibliotekens roll i Sveriges genomförande av Agenda 2030 är dock inte särskilt tydlig enligt den aktuella skrivelsen (skr. 2021/22:247) eller den nationella biblioteksstrategin (*Strategi för ett stärkt biblioteksväsende 2022–2025 (2022)*). Däremot bedrivs ett mer riktat arbete på europeisk nivå av den europeiska paraplyorganisationen för biblioteksöreningar EBLINDA (2020).

Utredningens resultat

Utredningen ger en heterogen bild av i vilken utsträckning och hur biblioteken arbetar med Agenda 2030. Här svarar vi med hjälp av den samlade empirin på uppdragets övergripande frågeställningar.

Ett målmedvetet arbete med Agenda 2030 i biblioteken kräver ofta förankring på strategisk nivå i kommunen

Analysen av samtliga material visar att ett arbete som innebär att det sker en förflyttning som uttryckligen ligger i linje med Agenda 2030 behöver vara förankrat i kommunerna. Även om det inte är direkt ovanligt att biblioteken själva har tagit initiativ till ett aktivt arbete med agendan krävs det många gånger en tydlig förankring i styrdokument. Det behöver till exempel finnas i kommunens övergripande policy och inte minst vara inskrivet i biblioteksplanerna för att arbetet ska ta fart. Det som nyanserar bilden är att enbart hälften av de kommuner som arbetar aktivt med Agenda 2030 uppger att de känner till att bibliotekens insatser uttryckligen ingår i kommunens policydokument om agendan och att de är kopplade till specifika mål. Följaktligen kan biblioteken arbeta med agendan utan tydliga skrivningar på den strategiska nivån i kommunen.

Kartläggningen av samtliga kommunala biblioteksplaner visade att enbart en femtedel tar upp Agenda 2030 i detta dokument. Något fler än hälften tar dock upp hållbarhet på något sätt. Även Kungliga biblioteket (KB) har nyligen granskat samtliga kommunala biblioteksplaner (KB 2021). Här var avgränsningen att planerna hade beslutats 2020. KB gav en ännu dystrare bild i och med att endast 11 av 78 undersökta planer nämner hållbarhetsfrågor i generella termer (Eriksson 2021). Vår utredning visar att det inte finns någon perfekt matchning mellan styrdokument i form av biblioteksplaner och den faktiska verksamheten. Det är baserat på kartläggningen och enkäten. Både KB:s studie och vår utredning tyder på att flera bibliotek förhåller sig till andra kommunala planer på området Agenda 2030, utan att det nödvändigtvis syns i biblioteksplanen.

Det tycks inte vara självklart att folkbiblioteken ses som en aktör i Sveriges bidrag till att förverkliga Agenda 2030. Vi har till exempel inte kunnat identifiera några skrivningar om bibliotekens roll i Sveriges genomförande av Agenda 2030 från regeringens sida (skr. 2021/22:247). Även i den nationella biblioteksstrategin (*Strategi för ett starkt biblioteksväsende 2022–2025* (2022)) förekommer enbart allmänna skrivningar om Agenda 2030 som inte är kopplade till några specifika mål eller går in på hur agendan ska förverkligas i en bibliotekskontext. Samtidigt pekar både enkäten och fallstudierna på att så länge inga tydliga resultat och effekter efterfrågas, ens på den lokala nivån, tenderar arbetet med agendan att prioriteras ned.

Det framkom också i intervjuerna att arbetet ofta utgår från enskilda nyckelpersoner i praktiken och är mer sällan strategiskt förankrat. Det visar även en artikel om finska folkbiblioteks arbete med de globala hållbarhetsmålen (Pötsönen m.fl. 2020).

Det är inte självklart att biblioteken upplever Agenda 2030 som ett stöd i sitt arbete

Knappt hälften av kommunerna upplever Agenda 2030 som ett stöd i sitt arbete i åtminstone ganska stor utsträckning. Detta gör de framför allt i bemärkelsen att agendan kan bidra till kommunens övergripande mål, men även för att uppfylla bibliotekslagens intentioner. Enbart drygt 4 av 10 upplever att Agenda 2030 hjälper dem att prioritera sina insatser. I både enkäten och intervjuerna framkom att detta ramverk snarare tenderar att läggas på i efterhand än användas i verksamhetsutvecklingen.

En av anledningarna till att enbart en liten andel upplever agendan som ett stöd i sitt arbete verkar vara den mängd av perspektiv som biblioteken förväntas förhålla sig till, vilket flera bibliotek explicit vittnar om är utmanande. Det kan handla om att de parallellt ska arbeta med exempelvis jämställdhetsperspektiv eller Barnkonventionen. Flera upplever även att det finns en betydande överlappning mellan de sociala hållbarhetsdimensionerna och bibliotekslagen. Dessutom har det också beskrivits att biblioteken befinner sig i en parallell utveckling av tradition och innovation där de förväntas fylla en mängd samhällsfunktioner (Schultz Nybacka 2013). Det är inte heller alla gånger självklart att biblioteken fått ett tydligt uppdrag från politikens sida att arbeta med Agenda 2030. I och med detta verkar biblioteksmedarbetarna inte heller uppleva att det är särskilt brådskande eller angeläget att integrera just Agenda 2030.

En annan tänkbar och bidragande anledning till att biblioteken inte upplever Agenda 2030 som ett stöd i sitt arbete kan vara att folkbiblioteken har begränsad kunskap om vad Agenda 2030 kan betyda för biblioteksarbete. Enbart 4 av 10 uppger att de har tillräckligt med kunskap för att integrera ramverket i sin verksamhet. Detta tycks vara ett utbrett problem bland europeiska bibliotek generellt. I en enkätundersökning till 17 länders nationella biblioteksföreningar och andra representativa institutioner framkommer att drygt hälften visserligen känner till de globala hållbarhetsmålen, men att det ännu inte syns i bibliotekens verksamhet fullt ut (Vitiello m.fl. 2022).

Det är svårt att uttala sig om eventuella effekter av ett aktivt arbete med Agenda 2030 och få kommuner tycks ha följt upp sitt arbete utifrån sådana utgångspunkter. Däremot uttrycker flera biblioteks-företrädare att ett uppföljningskrav från politikens sida skulle kunna bidra till att synliggöra det arbete som biblioteken bedriver, oavsett hur det benämns, och att det i sin tur skulle kunna fungera statushöjande.

Agenda 2030 har enbart i viss mån lett till nya arbetssätt på biblioteken, men den har stärkt vikten av befintligt arbete som är i linje med ramverket

Få kommuner som uppger att de arbetar med Agenda 2030 menar att agendan har lett till nya arbetssätt i någon större utsträckning. I den mån det gör det gäller det oftast större delen av biblioteksverksamheten.

Bibliotek som har påbörjat nya arbetssätt efter att ha analyserat Agenda 2030 har oftast gjort det genom att utveckla sin programverksamhet. Ett annat vanligt nytt arbetssätt är att öka tillgängligheten med anledning av ramverket. De förändrade arbetssätten omfattar många olika typer av verksamheter, såsom tillgänglighet i bred bemärkelse, demokratifrämjande, digital delaktighet och läsfrämjande. Men även det egna miljöarbetet samt information och kunskap om hållbarhet står högt på många biblioteks prioriteringslista. Kreativa mötesplatser, inklusive bok- eller klädbyten som berör samtliga hållbarhetsdimensioner, genomförs av cirka hälften av biblioteken. Det är rimligt att anta att insatserna utgår från de lokala behoven.

Likväl framkommer också att det är relativt vanligt att biblioteken snarare lägger på benämningar i form av de globala hållbarhetsmålen på arbete de redan genomför. Detta skulle innebära att vissa av de nya arbetssätten kanske inte är så nya i grunden, utan möjligen enbart en förstärkning och accentuering av befintligt arbete.

Agenda 2030 kan ha ökat medvetenheten till att även arbeta aktivt med miljömässig och ekonomisk hållbarhet

Bibliotekslagen täcker inte uttryckligen miljömässig och ekonomisk hållbarhet mer än att utlån av böcker i sig kan anses ligga i linje med dessa hållbarhetsdimensioner. Snarare betonas de sociala dimensionerna som biblioteken redan känner sig ganska trygga med. Enligt biblioteksplanerna är det också vanligast att arbeta med just sociala dimensioner såsom mål 4 (God utbildning för alla), mål 10 (Minskad ojämlikhet) och mål 16 (Fredliga och inkluderande samhällen). På så sätt kan ett aktivt arbete med Agenda 2030 sägas komplettera den traditionella biblioteksverksamheten. I enkäten svarar drygt 70 procent av biblioteken att det egna miljöarbetet omfattas av arbetet med Agenda 2030. Utöver det är miljömässig hållbarhet den vanligaste hållbarhetsdimensionen bland de bibliotek som inte arbetar med Agenda 2030.

Av intervjuerna framgår dessutom att biblioteken börjat reflektera över sitt bidrag till den ekonomiska dimensionen av hållbarhet, eftersom verksamheten är cirkulär till sin natur och därmed ligger i linje med målet om delningsekonomi. Vi såg att drygt hälften av biblioteken arbetar med kreativa mötesplatser där olika sorters byten ingår inom ramen för Agenda 2030-arbetet. Även Jonas Söderholm (2018), som i sin avhandling studerat så kallade verktygsbibliotek, konstaterar att intresset för bibliotekens roll i ett hållbart samhälle för samtliga hållbarhetsdimensioner ökar stadigt.

När det gäller nya användargrupper svarar en fjärdedel av biblioteken att de börjat rikta sig till nya grupper med anledning av Agenda 2030. Dessutom uppger knappt 30 procent att de har utökat sin verksamhet till användargrupper de inte tidigare varit inriktade på. Framför allt barn, personer med funktionsnedsättning samt nyanlända och flyktingar berörs av den utökade verksamheten. Personer med funktionsnedsättning och personer med andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska lyfts även fram som prioriterade grupper och områden i bibliotekslagen. Vi noterar dock att färre än en femtedel svarar att nya arbetssätt har tagits fram tillsammans med bibliotekens användare. Detta trots att nästan alla bibliotek säger sig kommunicera sitt arbete främst till kommunens invånare.

Få samarbeten utanför den egna kommunen kring Agenda 2030

Drygt fyra av tio bibliotek som utvecklat nya arbetssätt med anledning av Agenda 2030 svarar att det har inneburit att de hittat nya aktörer och forum för samverkan. Samverkan kring Agenda 2030 tycks framför allt ske inom kommunen. Biblioteken har haft lättare att hitta sin specifika roll i relation till kommunens andra verksamheter i de kommuner som har en övergripande strategi för att arbeta med de 17 globala hållbarhetsmålen. I ett exempel från fallstudierna har kommunen brutit ned alla 17 övergripande mål och fördelat dem på olika förvaltningar och verksamheter i kommunen, inklusive biblioteken. I ett annat fall driver kommunstrategen arbetet framåt genom att denne i sin roll har ett mer övergripande ansvar. Ett bibliotek uttrycker att arbetet med hållbarhetsdimensioner har hjälpt biblioteket att ta plats i nya samarbeten och att positionera sig i sitt bredare uppdrag, bland annat genom att placera ett medborgarkontor i bibliotekens lokaler. Ingen av de intervjuade berättar att de tagit del av andras erfarenheter eller medvetet hämtat inspiration från regioner eller andra kommuner. Det förekommer dock samarbeten mellan bibliotek och regionbibliotek, men vi har inte systematiskt undersökt detta.

Regionbiblioteket Biblioteksutveckling Sörmland har under 2021 haft ett uppdrag från Kungliga biblioteket att utforska bibliotekens lärande kring Agenda 2030 och de globala målen, med särskilt fokus på relationen till medie- och informationskunnighet (Lagerkvist & Klintholm 2022). Det tycks även finnas ett bredare intresse bland regionbiblioteken för att arbeta aktivt med Agenda 2030: Till

exempel handlade höstkongressen 2022 som Föreningen för regional biblioteksverksamhet (FRB) anordnade om bibliotekens roll inom Agenda 2030.³

Bibliotekens arbete med Agenda 2030 riktar sig främst till medborgarna i sin kommunikation, men även beslutsfattare

Nästan 9 av 10 bibliotek uppger att medborgarna är en målgrupp för kommunikation av arbetet med Agenda 2030. Det visar sig också i att fler än hälften gör det genom att exponera material eller anordna utställningar på temat Agenda 2030, respektive bedriva programverksamhet med sådan inriktning. Även andra kommunikationskanaler som främst vänder sig till allmänheten är vanliga.

Drygt hälften har dock även kommunala politiker i åtanke i sin kommunikation kring agendan. Två tredjedelar av biblioteken uppger dessutom att de kommunicerar sitt arbete i styrdokument som utöver biblioteksplaner kan handla om verksamhetsplaner eller årsberättelser.

Av intervjuerna framgår att flera bibliotek använder Agenda 2030 som ett retoriskt verktyg för att argumentera för sitt arbete och nå ut med information om vad biblioteket gör. Biblioteken uppfattar alltså hållbarhetsmålen som användbara för att beskriva och paketera verksamheten på ett sätt som synliggör bibliotekets värde och samhällsnytta, eller för att sätta biblioteksverksamhetens lokala arbete i en global kontext.

Vi noterade också att några intervjupersoner menar att Agenda 2030 också kan användas som politisk "motkraft" eller "motargumentation" i situationer där biblioteken upplever detaljstyrning eller nedprioritering från kommunpolitikerna. I samband med att kommunerna diskuterar budget har det hänt att frågor som rör antalet tidningar, tidskrifter och böcker på andra språk än svenska diskuterats. Då har biblioteket argumenterat med stöd i Agenda 2030. Med andra ord kan de globala målen ge stöd åt det lokala arbetet med att prioritera och värna om det grundläggande demokratiska uppdraget. Det framkom också i en av våra sonderade intervjuer att den nationella kultur- och bibliotekspolitikern riskerar att till och med direkt komma i konflikt med det kommunala självstyret. Detta bekräftar även på ett mer generellt plan, i en studie som har undersökt politisk påverkan på folkbibliotek i södra Sverige (Carlsson m.fl. 2022).

Samtidigt kan även biblioteksmedarbetare uppleva Agenda 2030 som ett tydligt politiskt ställningstagande som inte självklart bör ingå i bibliotekens uppgifter. Detta framkommer i ett fritextsvar på frågan om vad som skulle krävas för att Agenda 2030 skulle bli relevant för bibliotekets arbete: "mindre globalism och vänstervridning."

Stärkta bibliotek har bidragit till att utveckla behovsstyrda satsningar som samtidigt ryms inom Agenda 2030

Stärkta bibliotek har generellt betytt mycket för Agenda 2030 och 6 av 10 bibliotek som arbetar med Agenda 2030 har även använt stödet för detta. I efterhand tycks det ha förstärkt arbetet med agendan, men detta verkar ha skett mer av slump än som ett resultat av medvetna val.

Biblioteken berättar att de använt stödet för exempelvis tillgänglighetsanpassning, samverkan som bidrar till demokratiska processer och läsfrämjande aktiviteter. Inget av de bibliotek som ingått i

3. <https://regionbiblioteken.se/hostkongressen/>

Framgångsfaktorer och utmaningar

studien har däremot kommunicerat sina satsningar inom Stärkta bibliotek som ett specifikt hållbarhetsarbete. De har i stället benämnt satsningarna som läsfrämjande eller liknande, eftersom biblioteken uppfattat att det är sådant som stödet förväntas användas till.

Det finns generellt en stor efterfrågan på hjälp med Agenda 2030 för bibliotekens pågående eller eventuella framtida arbete med ramverket. Denna efterfrågan är särskilt stor bland biblioteksverksamheter som ännu inte arbetar med Agenda 2030. Det är framför allt stöd kring att bryta ned och anpassa samt att tillämpa målen på sin verksamhet som anses vara det mest relevanta, gärna mycket konkret i form av lärande exempel.

Samlade lärdomar från bibliotekens arbete med Agenda 2030

Vi har genomgående sett att förutsättningarna skiljer sig något mellan olika typer av kommuner. En sammantagen bild framträder där biblioteken i de större städerna arbetar mer aktivt med Agenda 2030 än vad bibliotek i andra typer av kommuner gör. Bibliotekens storlek i landsbygdskommunerna kan å ena sidan vara en styrka eftersom det finns en större närhet till kommunledningen. Å andra sidan kan de tänkas ha mer begränsade resurser för att arbeta strategiskt med Agenda 2030 i större utsträckning i sin verksamhet. Det senare bekräftas av att bidraget Stärkta bibliotek tycks göra större skillnad för arbetet med Agenda 2030 för kommuner i mindre städer och i landsbygdskommuner.

En något större andel av biblioteken i de större städerna svarar att de har kunskap om Agenda 2030 och att de uppfattar den som ett stöd i arbetet, jämfört med övriga kommuntyper. Detta återspeglar sig också i att de har ändrat sina arbetssätt till följd av Agenda 2030.

När vi analyserar enkätsvaren utifrån segregationsgraden visar det sig att bibliotek i mer segregerade kommuner arbetar med Agenda 2030 i större utsträckning än vad bibliotek i måttligt och mindre segregerade kommuner gör, enligt indelningen mot basis av ojämlikhetsindexet. Det är vanligare att bibliotekspersonalen själva har tagit initiativ till att arbeta med Agenda 2030 i mer segregerade kommuner, jämfört med bibliotek i mindre segregerade kommuner. Dessa kommuner uppger också att de besitter tillräckligt med kunskap i större utsträckning jämfört med biblioteken i andra kommuner. Däremot har biblioteken i mer segregerade områden mer sällan utökat sin verksamhet till nya användargrupper till följd av arbetet med agendan, medan bibliotek i måttligt segregerade kommuner har gjort det överproportionerligt mycket. En möjlig slutsats skulle kunna vara att målen i Agenda 2030 ligger mer i linje med de behov som biblioteken i mer segregerade kommuner identifierat sedan länge.

Här gör vi en sammantagen bedömning av framgångsfaktorer och utmaningar som framkommit i studien.

Framgångsfaktorer

Vi har identifierat följande framgångsfaktorer:

- De kommunala bibliotek som är positiva till Agenda 2030 och uppfattar målen som ett stöd finns i kommuner som har tydliga riktlinjer att arbeta med Agenda 2030 eller hållbarhet från central kommunledning (exempelvis i gemensamma kommunmål eller i kommunens budget).
- De kommunala bibliotek som är positiva till Agenda 2030 är också de bibliotek som aktivt söker ett stöd i att bredda synen på vad ett bibliotek kan ha för roll i samhället och hitta nya sätt att samverka och nå ut till nya målgrupper.
- Engagerade nyckelpersoner, både chefer och medarbetare, som drivit initiativ kring Agenda 2030 har betytt mycket för att visa på goda exempel.

- Extra resurser som Stärkta bibliotek har möjliggjort riktade satsningar som bidragit till hållbarhetsarbetet.

Utmaningar

Vi har identifierat följande utmaningar:

- Agenda 2030 tenderar att bli beskrivande snarare än styrande. Utifrån intervjuerna går det inte att hävda att Agenda 2030 hittills lett till nya arbetssätt hos biblioteken. Enkäten visar att det enbart skett i begränsad omfattning. Frågan är huruvida de globala målen verkligen bidrar till en lokal förflyttning mot en global omställning, eller om biblioteken snarare använder agendan för att beskriva den verksamhet som redan genomförs.
- Både de bibliotek som har arbetat aktivt med Agenda 2030 och de som inte har arbetat med den alls delar uppfattningen att Agenda 2030-arbetet har en viss startsträcka, vilket blir en tröskel för att komma i gång. Kunskapen hos chefer och medarbetare är initialt oftast yttlig, vilket skapar en osäkerhet om vad ett arbete med Agenda 2030 kan innebära. I de fall då medarbetare har god kunskap om agendan tenderar det att vara persondrivet och därmed relativt sårbart.
- Biblioteksanställda beskriver de globala hållbarhetsmålen omfattning och bredd som en utmaning i sig. De 169 delmålen gör att personal måste sålla och tolka målen – från en global till lokal kontext. Det kräver också att personal tolkar vad målen innebär för biblioteksverksamheten, specifikt.
- Det kan vara svårt att integrera de globala målen med övriga styrdokument och politiska mål som redan finns för kommunal verksamhet att förhålla sig till.

Rekommendationer

Här presenterar vi ett antal lösningsansatser som skulle kunna underlätta för folkbiblioteken att ta större och snabbare i kliv på vägen till att förverkliga de globala hållbarhetsmålen.

Erkänn behovet av förankring

Swecos övergripande intryck är att Agenda 2030 uppfattas som att den antingen redan idag är ett stöd för biblioteksverksamheten eller att det finns stor potential i att använda det så framåt. Om arbetet ska växlas upp behövs dock en politisk vilja och strategisk stöttning från regionalt eller nationellt håll.

Här skulle statliga aktörer såsom Kungliga biblioteket och Kulturrådet kunna verka för att medvetandegöra bibliotekens roll i arbetet med Agenda 2030 i kommunerna. Detta skulle bland annat kunna ske genom att ta fram enkla uppföljningsinstrument som inte ökar den administrativa bördan för biblioteken avsevärt.⁴ Viktigt att tänka på här är att sådan uppföljning måste vara verksamhetsnära så att arbetet inte blir en "sorteringsövning" där biblioteken ska matcha befintligt arbete utifrån Agenda 2030:s alla mål. Det bör i stället finnas utrymme för reflektion som möjliggör en verklig förflyttning av verksamheten i riktning mot målen.

Kungliga biblioteket skulle, eventuellt genom regionbiblioteken, kunna utbilda kommun- och biblioteksledningar om vikten av att biblioteken har en viktig roll att spela i att bidra till att förverkliga Agenda 2030 på ett lokalt plan i större utsträckning än idag.

Framför allt skulle regionbiblioteken kunna agera stödinstans och fungera som en länk mellan stat och kommun. Det skulle dock kunna kräva ett tydligare uppdrag att stötta folkbiblioteken i arbetet med Agenda 2030.

Erbjud lättillgängligt stöd för att bryta ned och anpassa målen till det lokala sammanhanget

Tre fjärdedelar av kommunerna har ännu inte genomfört eller deltagit i utbildningsinsatser för sin personal om Agenda 2030. Men Swecos uppfattning är att det största behovet hos kommunerna finns i att få stöttning med tolkning och prioritering. Flera bibliotek önskar stöd i att bryta ned och anpassa samt tillämpa målen med hjälp av konkreta ramar som alla bibliotek kan arbeta efter. Biblioteken motiverar önskemålet med att de inte har tiden och övriga resurser för att komma över den tröskel som finns och själva göra kopplingen mellan verksamhet och Agenda 2030. För att det ska vara möjligt att arbeta mer strategiskt i fler kommuner föreslår några av de intervjuade en tydligare insats från exempelvis Kulturrådet, Kungliga biblioteket eller regionbiblioteken med att hjälpa framför allt de mindre kommunerna att välja ut de mål som är relevanta för dem och översätta dessa till praktisk verksamhet. Viktigt att beakta här är också att arbetet med Agenda 2030 med fördel kan integreras med bibliotekslagen, Barnkonventionen och jämställdhetsperspektivet.

Detta skulle kunna genomföras praktiskt i form av lättillgängliga utbildningsinsatser och utbildningspaket med fokus på Agenda 2030 i relation till bibliotek. Detta förslag skulle kunna fungera utjämn-

4. Exempel på indikatorer för uppföljning har tagits fram i andra länder, men det finns ännu inga standarder eller liknande (se ELSA 2020).

nande, eftersom kommunerna har olika förutsättningar att bryta ned och anpassa samt tillämpa agendan på egen hand.

Kommunikationsinsatser från statligt håll till kommunstyrelser skulle kunna belysa hur Agenda 2030 skiljer sig eller förstärker grunduppdraget så att biblioteken får en självklar roll i kommunernas arbete med Agenda 2030.

Organisatoriskt skulle det också kunna underlätta om regionbibliotek kan få stöd för att inrätta samverkansgrupper eller motsvarande som kan göra gemensamma analyser för kommunerna i en region som kan resultera i lokala anpassningar. Sådant stöd skulle kunna bestå av ekonomiskt stöd eller genom i kommunikationsinsatser från Kungliga biblioteket eller Kulturrådet som föreslår sådan organisering.

Det finns visserligen olika former av arbetsmaterial, inklusive exempelsamlingar från Sverige (tema-numren i *Biblioteksbladet* (2021) och *Noll 27* (2022)), den internationella biblioteksorganisationen IFLA (2016) och den europeiska paraplyorganisationen för biblioteksöreningar EBLINDA (2020). Men medvetenheten tycks inte vara särskilt stor ute bland bibliotekspersonal i kommunerna. Även här skulle KB eller regionbiblioteken kunna göra tydligare kommunikationsinsatser så att kännedomen om denna möjlighet ökar. Exempelsamlingar från den svenska kontexten är också något som efterfrågas av folkbiblioteken.

Ge riktat ekonomiskt stöd

Med tanke på att resursbrist vid sidan av flera konkurrerande perspektiv tycks vara ett starkt skäl till att arbetet med Agenda 2030 ännu inte är fullt utvecklat, kan det även behövas ekonomiskt stöd för att motivera kommunerna så att bibliotekens arbete även omfattar detta. Närmast till hands vore att använda det redan befintliga statsbidraget Stärkta bibliotek eller integrera det i ett liknande stöd framöver. Biblioteken uppskattar stödet bland annat för att det är enkelt att söka och avrapportera hur medlen använts. Likaså skulle Kulturrådet kunna överväga om en del av stödet borde öronmärkas för lokalt anpassade initiativ med utgångspunkt i Agenda 2030, och sedan följa upp detta till exempel i återrapporteringsformuläret. Regionbiblioteken skulle kunna spela en roll för fördelningen av statsbidrag eller regionala bidrag.

Oavsett om det sker inom ramen för Stärkta bibliotek eller inte, skulle det alltså kunna inrättas statliga eller regionala projektbidrag som de kommunala biblioteken har möjlighet att söka. De skulle då kunna ange vilka mål de vill metodutveckla kring och sedan söka medel för att utveckla verksamheten. Här är det dock viktigt att det inte krävs någon stor arbetsinsats för att söka dessa pengar, precis som i Stärkta bibliotek. Det ska således inte riskera att avskräcka bibliotek som står långt från arbetet med Agenda 2030 idag. Det måste även fortsatt finnas stort utrymme att utgå från och anpassa insatserna efter lokala behov och förutsättningar.

Kartläggning och enkät

Det här empiriska kapitlet redogör för vår kartläggning av samtliga kommuners biblioteksplaner och resultaten från enkäten. För mer information om metod och material, se bilagorna.

Agenda 2030 finns i var femte biblioteksplan

Vi inledde studien med att kartlägga förekomsten av termerna Agenda 2030 och hållbarhet i de då gällande biblioteksplanerna.

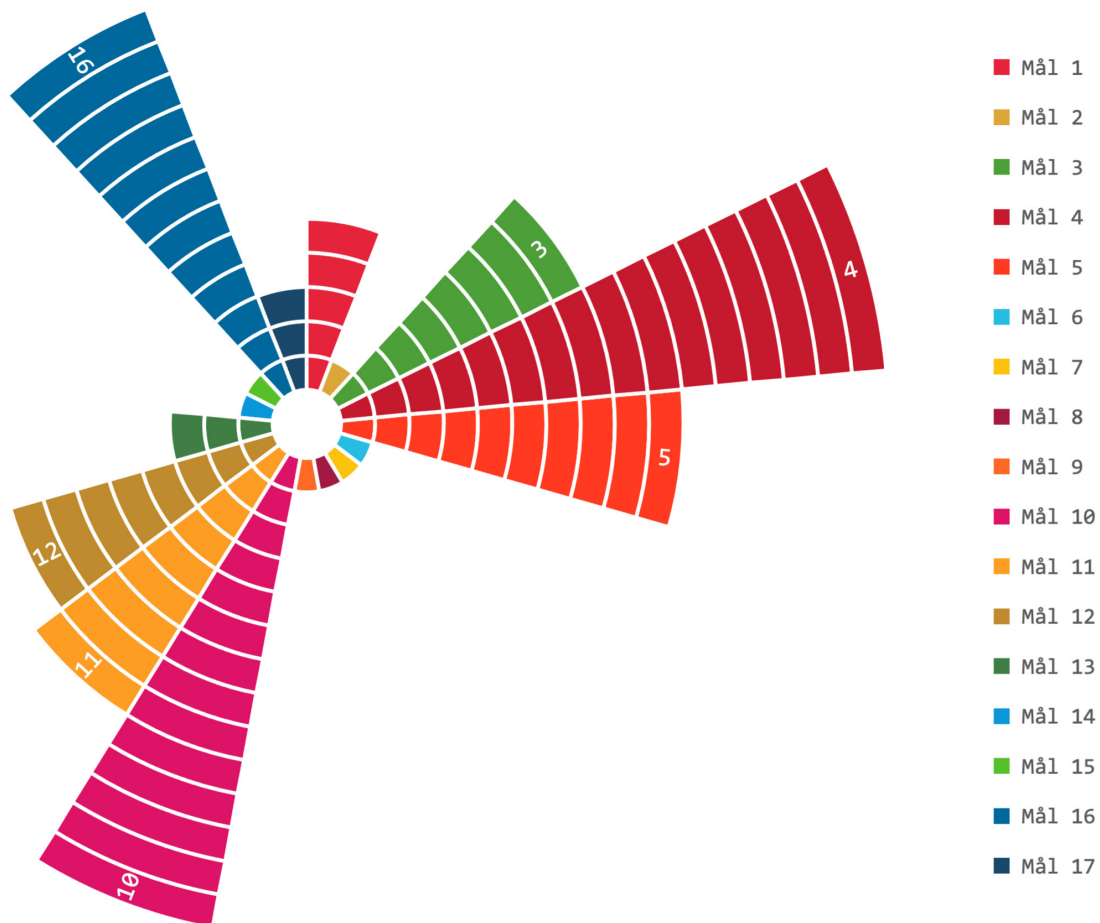
Tabell 1. Förekomst av olika termer på folkbibliotekens biblioteksplaner 2022. N=290.

Kommungrupp	Andel folkbibliotek där Agenda 2030 nämns i biblioteksplanen (N)	Andel folkbibliotek där hållbarhet nämns i biblioteksplanen (N)
Storstäder och storstadsnära kommuner	20% (9)	61% (28)
Större städer och kommuner nära större stad	23% (25)	57% (63)
Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	16% (22)	49% (67)
Totalt	19% (56)	54% (158)

Tabell 1 visar att en femtedel av alla folkbibliotek nämner Agenda 2030 i sina biblioteksplaner. Vanligast är det bland biblioteken i kommungruppen större städer och kommuner nära en större stad. Minst vanligt är det däremot i de mindre städerna. Däremot är det betydligt vanligare att hållbarhetsrelaterade skrivningar förekommer i biblioteksplanerna (54 procent). Samtliga biblioteksplaner som innehåller skrivningar om hållbarhet innehåller samtidigt formuleringar om Agenda 2030.

Vi ville även veta vilka av de 17 övergripande hållbarhetsmålen som biblioteken säger sig fokusera på.⁵

5. Därutöver innehåller de globala målen 169 delmål som i regel inte alls nämns i biblioteksplanerna.

Figur 1. Antal folkbibliotek av dem som har Agenda 2030 i sina biblioteksplaner uppdelat på hållbarhetsmål. Ett ringsegment motsvarar ett bibliotek. N=55.

Figur 1 visar att det mål som flest bibliotek nämner i sina biblioteksplaner är mål 4, God utbildning för alla, vilket 16 bibliotek nämner i sina biblioteksplaner. Det motsvarar nästan 30 procent av de kommuner som har Agenda 2030-skrivningar. Näst vanligast är mål 10, Minskad ojämlikhet, följt av mål 16, Fredliga och inkluderande samhällen.

I de fall ett mål enbart nämns av en kommun handlar det om samma kommun som nämner samtliga 17 mål.

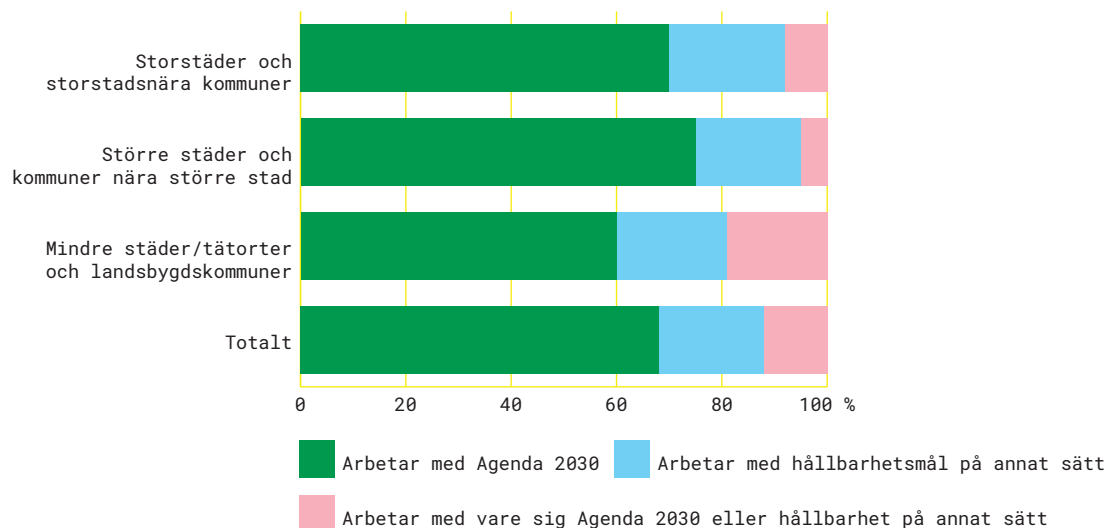
Färre än hälften (9 av 20)⁶ regionbibliotek nämner Agenda 2030 i sina biblioteksplaner. Tre av dessa bibliotek nämner mål 4, God utbildning för alla, och två nämner mål 10, 11, 12 och 16. Fler än hälften (13 av 20) nämner hållbarhet i biblioteksplanerna.

Däremot nämner nästan alla (19 av 20) regioner Agenda 2030 i sina regionala kulturplaner och fyra gör det i samband med biblioteksverksamheten. Av dessa nämner två specifika mål i relation till biblioteken.

6. Blekinge och Kronoberg har en gemensam regional biblioteksplan.

Förankring av hållbarhetsarbetet

Vi inledde enkäten med att fråga om huruvida folkbiblioteken överhuvudtaget arbetar med Agenda 2030. Om de svarade nej, frågade vi om de arbetar med andra hållbarhetsmål i sin verksamhet.

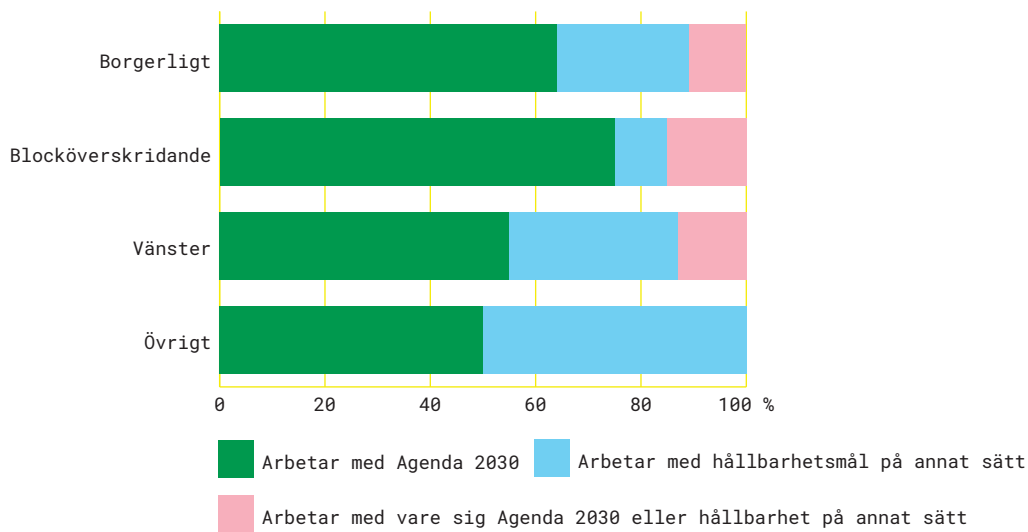

Figur 2. Andel bibliotek som arbetar med Agenda 2030 eller andra hållbarhetsmål efter kommungrupp. N=211-213.⁷

Figur 2 visar att två tredjedelar av kommunerna (67 procent) arbetar med Agenda 2030. Ytterligare en femtedel (20 procent) arbetar med hållbarhetsmål på andra sätt, medan övriga inte arbetar med någonting. Här utmärker sig gruppen större städer och kommuner nära större städer där vi finner den största andelen kommuner som arbetar med Agenda 2030 och den minsta andelen som säger sig inte bedriva något hållbarhetsarbete alls i biblioteksverksamheten.

En analys utifrån ojämlikhetsindexet visar att det är en något större andel bibliotek i gruppen mer segregerade kommuner och i gruppen mindre segregerade kommuner (73 respektive 70 procent) som arbetar med Agenda 2030 jämfört med bibliotek i gruppen måttligt segregerade kommuner (62 procent) (visas inte i någon figur).

7. Sammanslagning av fråga: "Arbetar ni i er verksamhet med de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030?" och "Arbetar ni i er verksamhet med hållbarhetsmål på något annat sätt?"

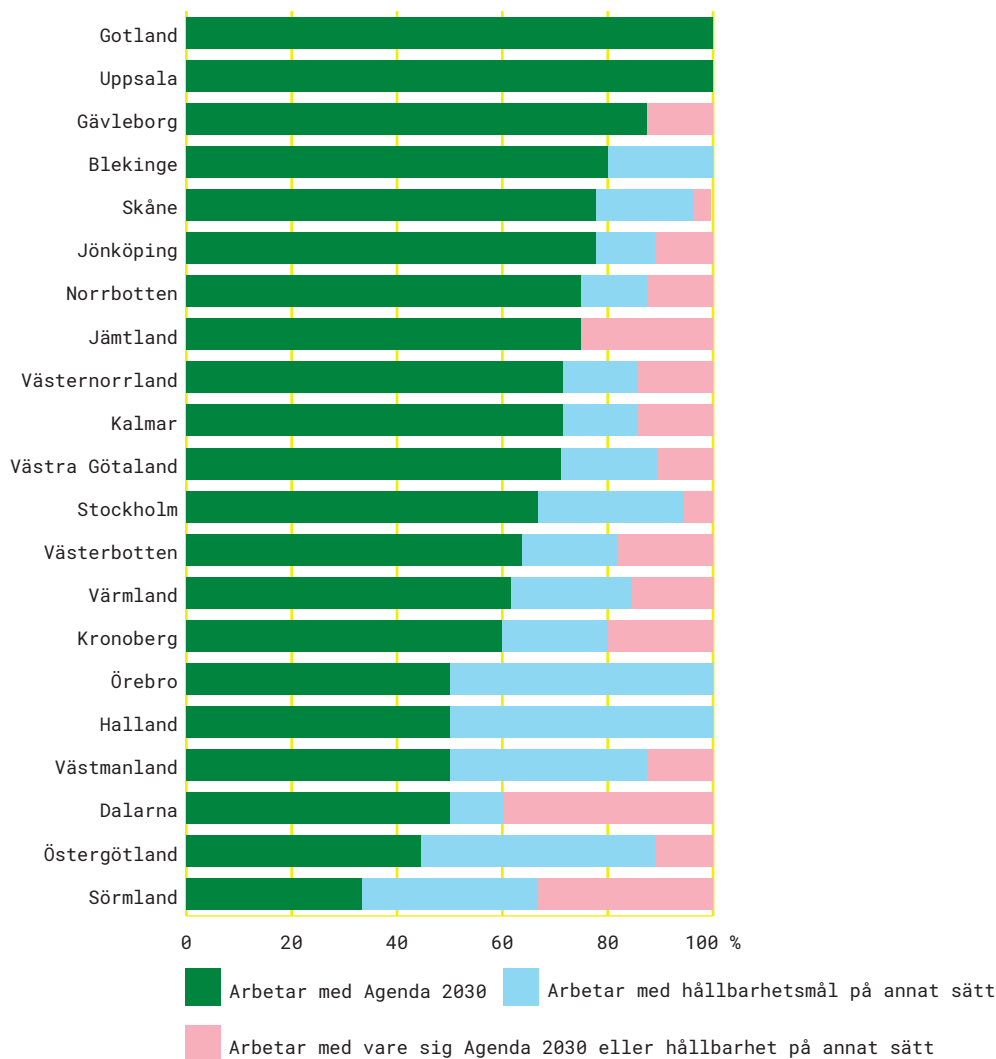
Figur 3. Andel bibliotek som arbetar med Agenda 2030 eller andra hållbarhetsmål efter kommunstyre 2021. N=211–213.⁸

Vi har även brutit ned svaren på samma fråga utifrån vilken typ av styre kommunen har. Det tycks vara vanligast med Agenda 2030-verksamhet på folkbiblioteken i kommunerna med blocköverskridande styre (figur 3). Samtidigt är det svårt att dra några slutsatser baserade på denna analys eftersom antalet kommuner med vänsterstyre eller "övrigt" styre är betydligt mindre än de med borgerligt eller blocköverskridande styre.⁹

8. Med borgerligt styre avser vi ett styre där ett eller flera borgerliga partier ingår. Med vänsterstyre avser vi ett styre där S och/eller V ingår. I ett blocköverskridande styre ingår ett eller flera borgerliga partier samt S och/eller V. Lokala partier och miljöpartiet kan ingå i alla typer av styren. Med övrigt styre avses ett styre med enbart SD eller SD och ett eller flera andra partier samt styre med enbart ett eller flera icke-riksdagspartier. (Källa: SKR)

9. B: N=102, BÖ: N=81, V: N=26, Ö: N=4

Framgångsfaktorer och utmaningar

Figur 4. Andel bibliotek som arbetar med Agenda 2030 eller andra hållbarhetsmål efter kommunstyre 2021. N=211-213.

Utöver det redovisar vi resultaten uppdelade på region (figur 4). Här är det särskilt viktigt att ta hänsyn till att regionerna har olika många kommuner och att alla inte har svarat. Gotland har till exempel enbart en kommun, vilket innebär att detta svar står för hela regionen.

När biblioteken fick möjlighet att kommentera fritt i slutet av enkäten framkom det också att många av dem befinner sig i en uppstartsfas:

Agenda 2030 är utgångspunkten för Örebro kommuns relativt nya styrmodell. Vi omfattas och sorterar in under de övergripande målen och ser att vårt arbete i många delar stämmer överens med Agenda 2030. Däremot har vi inte gjort några egna konkreta förändringar som kan kopplas mer än indirekt till inspiration av Agenda 2030 eller kommunens styrmodell. Men vår ambition är att Agenda 2030 ska genomsyra helheten efter arbetet med den nya biblioteksplanen.

Här nämns även pandemin som en anledning till att arbetet pausades.

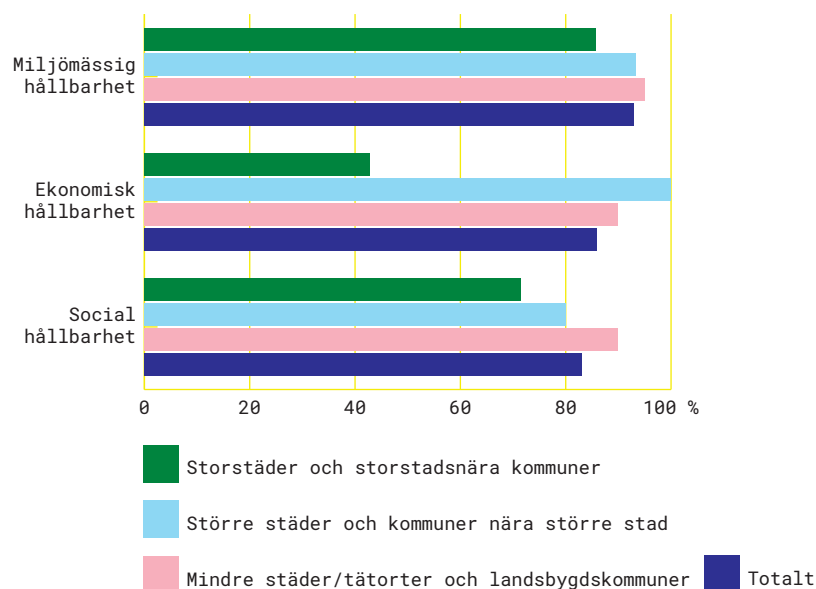
Flera bibliotek som svarat att de arbetar med Agenda 2030 uttrycker att de dock inte gör det uttalat, utan snarare indirekt:

Vi jobbar inte direkt med Agenda 2030, men flera av våra mål i verksamheten bygger på Agenda 2030.

I vår biblioteksverksamhet arbetar vi med flera av de globala målen i vårt dagliga arbete men vi synliggör och reflekterar sällan över kopplingen.

Vi arbetar utifrån Agenda 2030 men inte utifrån ett uttalat perspektiv. Vår verksamhet går att förankra i Agenda 2030 men vi borde medvetandegöra detta bättre än vad vi gör, både bland personal, politiker och invånare.

De kommuner som svarat att de arbetar med andra hållbarhetsmål än Agenda 2030 ombads att specificera vilka typer av hållbarhetsmål det rör sig om. Av figur 5 framgår att det finns en viss övervikt mot att arbeta med miljömässig hållbarhet, följt av ekonomisk och slutligen social hållbarhet. De större städerna är något överrepresenterade vad gäller ekonomisk hållbarhet, ett tema som däremot mer sällan prioriteras i storstadskommunerna. Landsbygdskommunerna utmärker sig genom att det är något vanligare med fokus på social hållbarhet där jämfört med de övriga kommuntyperna.

Figur 5. Andel bibliotek som arbetar med olika typer av hållbarhet efter kommungrupp. N=42¹⁰.

Vi har också ställt en fritextfråga till dem som vare sig arbetar med Agenda 2030 eller hållbarhetsmål på annat sätt, om vad som skulle behövas för att Agenda 2030 skulle bli relevant för deras arbete. Tio bibliotek valde att svara och här följer ett urval.

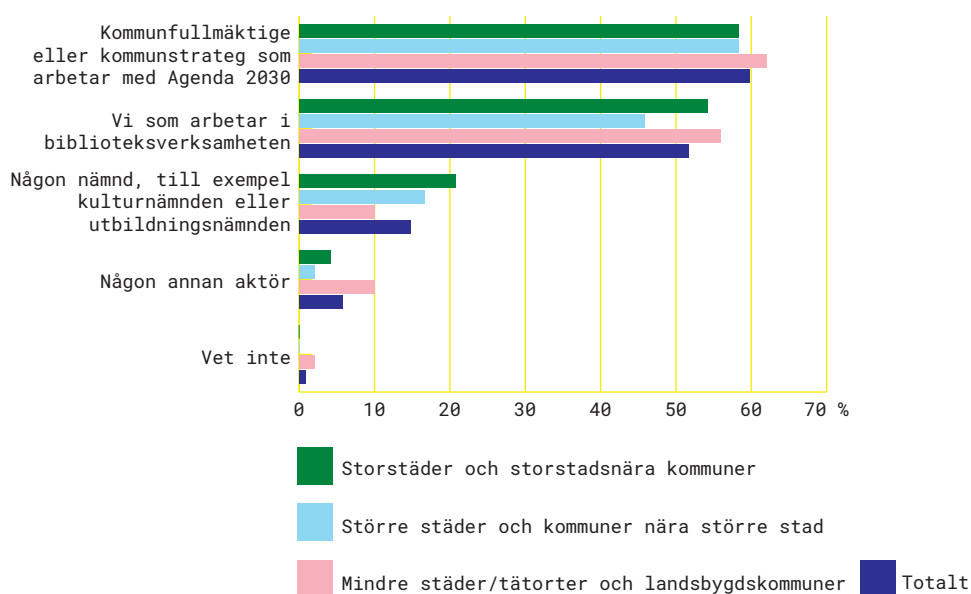
10. Fråga "I vilket eller vilka avseenden arbetar ni med hållbarhet?"

Framgångsfaktorer och utmaningar

Sju bibliotek efterfrågar mer kunskap som relaterar direkt till biblioteksverksamheten. Men de nämner även önskemål om mandat och tid för att arbeta med agendan. Ett par bibliotek efterfrågar att kommunledningen eller någon annan beslutsfattare ska initiera ett sådant arbete och att frågan förs in på en strategisk nivå i styrdokument. En kommun skriver till exempel: "någon chef säger att vi ska jobba med det och belönar arbetet". Enbart ett svar handlar om att de inte upplever de globala målen som relevanta för biblioteksverksamheten.

En intervjuad biblioteksanställd betonar att den sociala hållbarhetsdimensionen är mer självklar, samtidigt som Agenda 2030 kan bidra till en förflyttning till miljömässig hållbarhet:

Jätteviktigt att biblioteksverksamheten samspelar med så många delar av Agenda 2030 som möjligt. Den sociala aspekten kommer av sig självt i biblioteksverksamheten men framför allt miljödelen har kommit i skymundan alltför länge och här har biblioteken en viktig roll i arbetet för en hållbar värld. Så en satsning från Kulturrådet med Agenda 2030 är oerhört önskvärt.

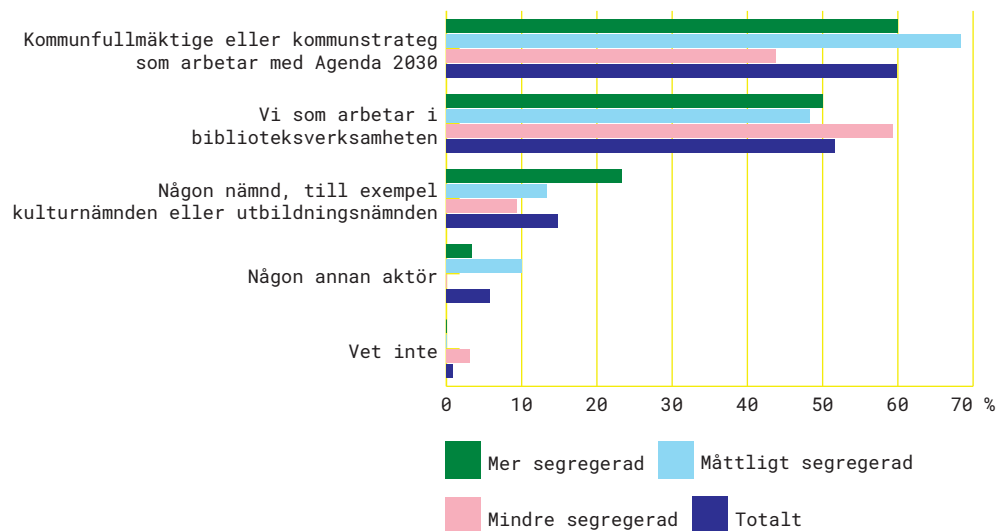
Figur 6. Initiativtagare till Agenda 2030 i biblioteken. Andel bibliotek efter kommungrupp. N=122.¹¹

Folkbiblioteken med ett aktivt Agenda 2030-arbete uppger att den vanligaste initiativtagaren till detta är kommunfullmäktige eller en kommunstrateg med Agenda 2030-uppdrag (figur 6). Närmare bestämt svarar 60 procent att så är fallet. Likväl har initiativet hos drygt hälften av biblioteken kommit från personalen på biblioteken. I 19 fall (15 procent), nämns både kommunfullmäktige och biblioteksverksamheten. Däremot är det relativt ovanligt att någon nämnd har initierat arbetet, även om det i storstadsregionerna rör sig om drygt 20 procent. Enbart ett fåtal uppger andra aktörer som står bakom initiativ till bibliotekens engagemang i Agenda 2030. Där nämns redan uppräknade aktörer, men två gånger nämns även samarbeten mellan bibliotek och region-

11. Fråga "Vem eller vilka har tagit initiativ till arbetet med Agenda 2030 i biblioteksverksamheten?"

biblioteket utöver IFLA.¹² Av fritextsvaren i slutet av enkäten framgår också att vissa bibliotek jobbar i motvind:

Arbetet med Agenda 2030 står och faller med kommunledningens engagemang och prioriteringar. Vi är redo att jobba mer med det men känslan är att ingen annan tar det på allvar.

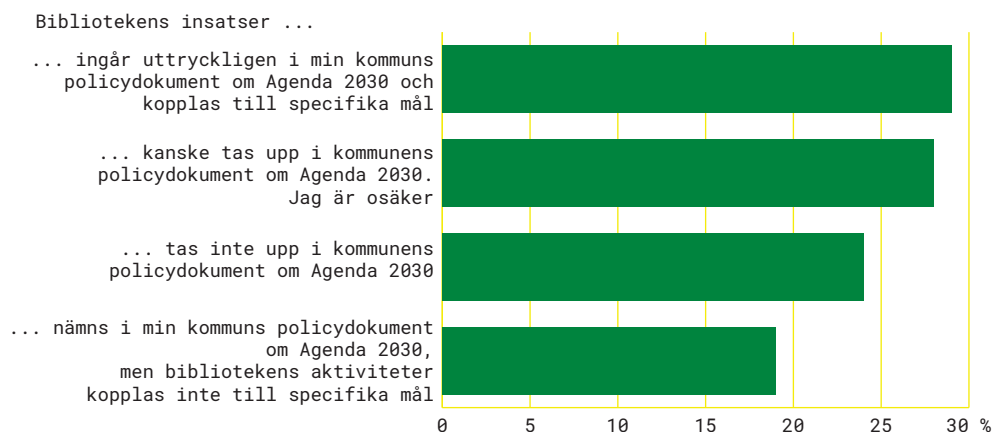
Figur 7. Initiativtagare till Agenda 2030 i biblioteken. Andel bibliotek efter segregationsgrad. N=122.

En analys utifrån segregationsgrad visar att det i mer segregerade kommuner är vanligare att bibliotekspersonal själva har tagit initiativ till att arbeta med Agenda 2030, jämfört med bibliotek i mindre segregerade kommuner (figur 7). Detta skulle kunna tyda på att personalen som arbetar närmare medborgarna identifierar behov som de bedömer att biblioteket kan rikta in sig på. Vi såg inga betydande skillnader mellan olika kommungrupper (visas inte i någon figur).

Vi har också intresserat oss för huruvida bibliotekens eventuella arbete med Agenda 2030 är förankrat i kommunerna och därför frågat ifall bibliotekens insatser omnämns i kommunens styrdokument.

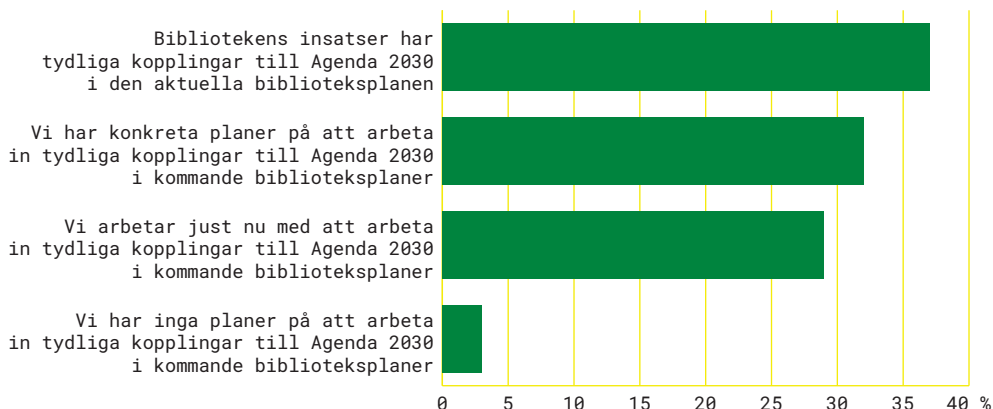
12. Den internationella biblioteksassociationen International Federation of Library Associations and Institutions.

Framgångsfaktorer och utmaningar

Figur 8. Biblioteksverksamhetens koppling till kommunens arbete med Agenda 2030. Andel bibliotek. N=123.¹³

Figur 8 visar att det är långt ifrån självklart att bibliotekens insatser har en given plats i kommunernas arbete med Agenda 2030. Visserligen uppger nästan 50 procent av biblioteken som arbetar med agendan att deras arbete ingår i kommunens policydokument om Agenda 2030, men enbart i knappt 30 procent av fallen är det även kopplat till specifika mål. Nästan lika många är däremot osäkra på om det finns en sådan koppling och 24 procent uppger att bibliotekens insatser inte tas upp i kommunens Agenda 2030-policy.

Figur 9. Biblioteksplanernas koppling till Agenda 2030. Andel kommuner bland de kommuner där Agenda 2030 är kopplad till specifika mål i kommunens policydokument. Andel bibliotek. N=38.¹⁴

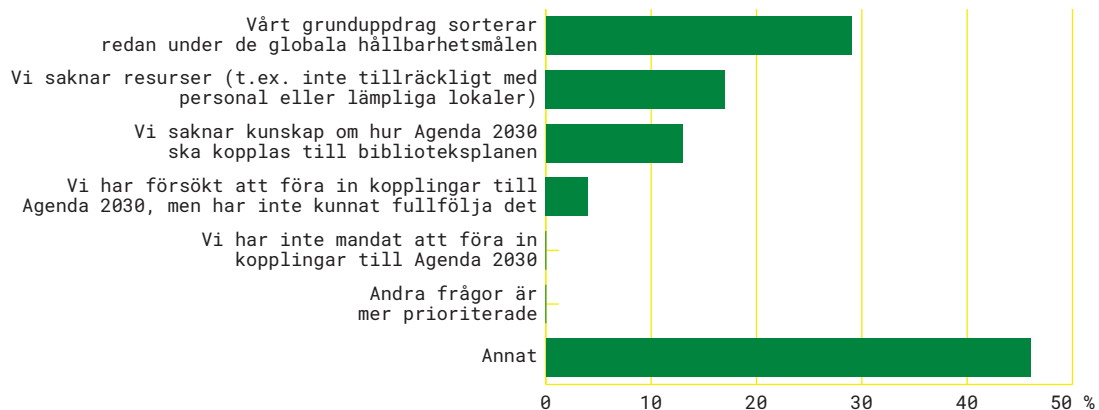
13. Fråga "På vilket sätt är biblioteksverksamheten relaterad till kommunens arbete med Agenda 2030? Bibliotekens insatser.."

14. Fråga "Kommuner kan ha skrivningar om Agenda 2030 i sina biblioteksplaner. Här vill vi veta hur det ser ut hos er. Markera det svar som bäst stämmer in på hur det ser ut hos er."

Vi ville även veta om arbetet med Agenda 2030 syns i biblioteksplanerna. Vi ställde enbart frågan till de bibliotek som bedriver ett aktivt arbete med agendan och vars verksamhet är kopplad till kommunens arbete med Agenda 2030 och specifika mål.¹⁵ Det rör sig alltså om den gruppen folkbibliotek där kommunen har höga ambitioner. Figur 9 visar att 37 procent svarar att bibliotekets insatser redan nu har tydliga kopplingar till Agenda 2030 i sina biblioteksplaner. Drygt 50 procent uppger att de antingen just nu arbetar in sådana kopplingar eller har konkreta planer på att göra det. Enbart ett bibliotek uppger de inte har några sådana planer.

Som vi såg i kartläggningen har nästan en femtedel av samtliga biblioteksverksamheter skrivningar om Agenda 2030 i sina biblioteksplaner.

Vi lade även samman uppgifterna från kartläggningen med enkätresultaten och noterade att enbart 25 procent av de som svarat att de arbetar med Agenda 2030 även nämner detta i sina biblioteksplaner. Följaktligen bedriver 75 procent av biblioteken ett sådant arbete utan att det syns i biblioteksplanen. Intressant nog visar det sig att 6 procent av biblioteken som svarar att de inte arbetar med Agenda 2030 ändå har sådana skrivningar i sina biblioteksplaner. Omvänt säger sig enbart 90 procent av de som har Agenda 2030 i sina biblioteksplaner att de också arbetar med de globala hållbarhetsmålen i sin verksamhet.

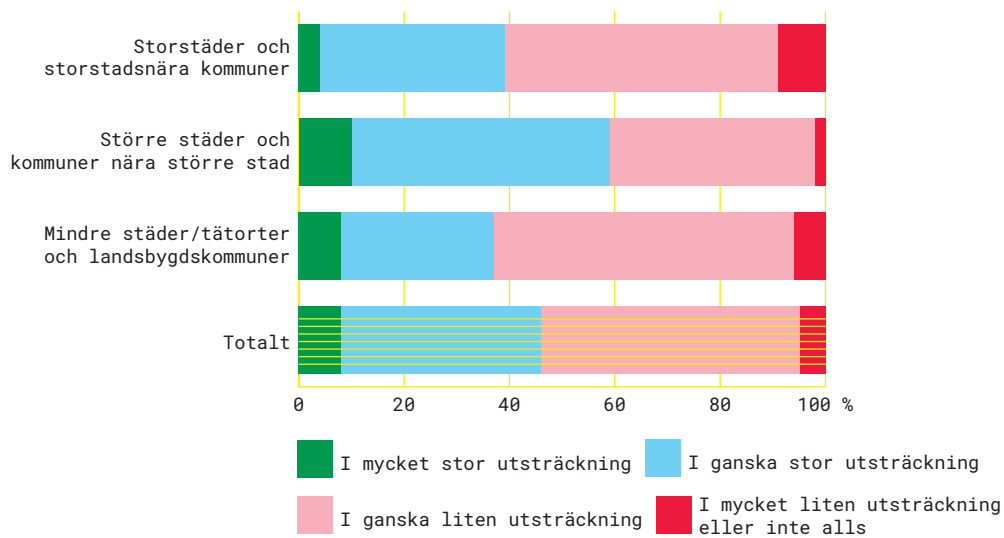
Figur 10. Anledningar till att biblioteksplanerna saknar koppling till Agenda 2030. Andel bibliotek av de som tillhör kommuner där Agenda 2030 är kopplad till specifika mål i kommunens policydokument. N=24.¹⁶

I samma respondentgrupp som inte redan har kopplingar till Agenda 2030 i sina biblioteksplaner, svarar de flesta att det finns någon annan anledning än de föreslagna (figur 10). Svaren handlar framför allt om att planen håller på att revideras just nu eller att biblioteksplanen togs fram innan kommunens arbete med Agenda 2030 påbörjats och att den planen fortfarande gäller. Den största enskilda anledningen är att de anser att bibliotekets grunduppdrag redan sorterar under de globala hållbarhetsmålen.

15. Intentionen var att frågan skulle ställas till alla som bedriver arbete med Agenda 2030.

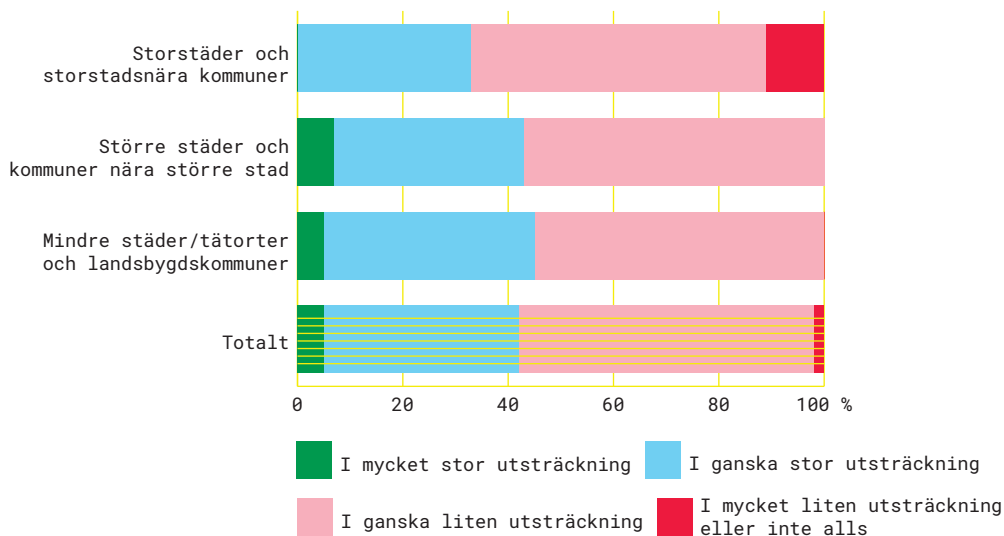
16. Fråga " Vilka är anledningarna till att ni inte redan har arbetat in uttalade kopplingar till Agenda 2030 i er biblioteksplan?"

Framgångsfaktorer och utmaningar

Figur 11. Andel bibliotek som uppfattar ramverket för Agenda 2030 som ett stöd i sitt arbete efter kommungrupp. N=125.¹⁷

Figur 11 visar att mindre än hälften av kommunerna (46 procent) som bedriver ett aktivt arbete med agendan uppfattar ramverket för Agenda 2030 som ett stöd i sitt arbete i ganska eller mycket stor utsträckning. Det är betydligt vanligare att gruppen större städer och kommuner nära större stad uppfattar agendan som ett stöd i sitt arbete jämfört med övriga kommuntyper.

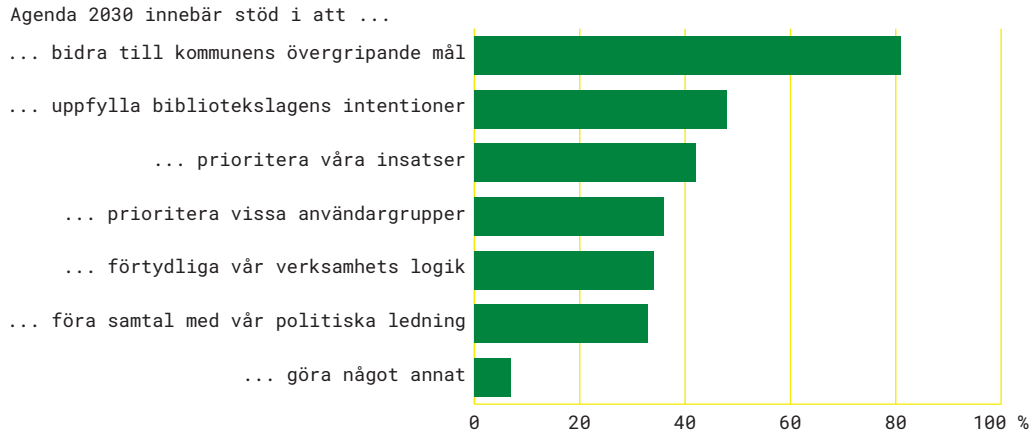

Figur 12. Andel bibliotek som uppfattar de hållbarhetsmål som finns för verksamheten som ett stöd i sitt arbete efter kommungrupp. N=43.¹⁸

17. Fråga "I vilken utsträckning uppfattar ni att ramverket för Agenda 2030 är ett stöd i ert arbete?"

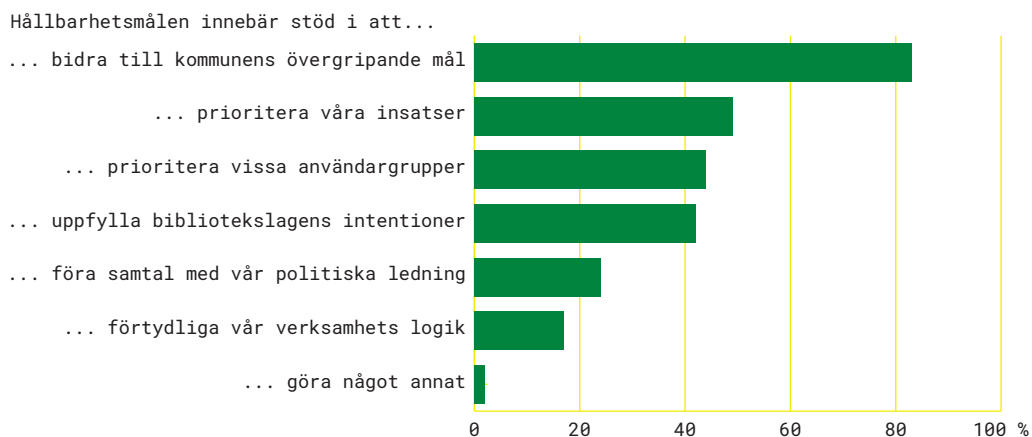
18. Fråga "I vilken utsträckning uppfattar ni de hållbarhetsmål som finns för er verksamhet är ett stöd i ert arbete?"

Vi ställde även motsvarande fråga om hållbarhetsmål till de kommuner som uppger att de arbetar med hållbarhet på annat sätt än genom Agenda 2030. Figur 12 indikerar ett liknande resultat, där enbart 42 procent av biblioteken anser sig få stöd i ganska eller mycket stor utsträckning av hållbarhetsmålen. Här ser vi inga tydliga skillnader mellan kommuntyperna.

Figur 13. Andel bibliotek som upplever att Agenda 2030 är ett stöd i sitt arbete i olika avseenden. N=118.¹⁹

Figur 13 visar att biblioteken framför allt upplever stöd av Agenda 2030 genom att den bidrar till kommunens övergripande mål (81 procent). Näst vanligast, 48 procent, är svaret att agendan bidrar till att biblioteken kan uppfylla bibliotekslagens intentioner. Många upplever även att Agenda 2030 är ett stöd för att kunna prioritera bibliotekens insatser (42 procent). De som har svarat annat nämner bland annat elbilar för transporter mellan filialer, information till besökare och samverkan inom regionen.

Figur 14. Andel bibliotek som upplever att deras hållbarhetsmål är ett stöd i sitt arbete i olika avseenden. N=41.²⁰

19. Fråga "På vilket sätt är Agenda 2030 ett stöd i ert arbete? Det innebär att vi får stöd i att ..."

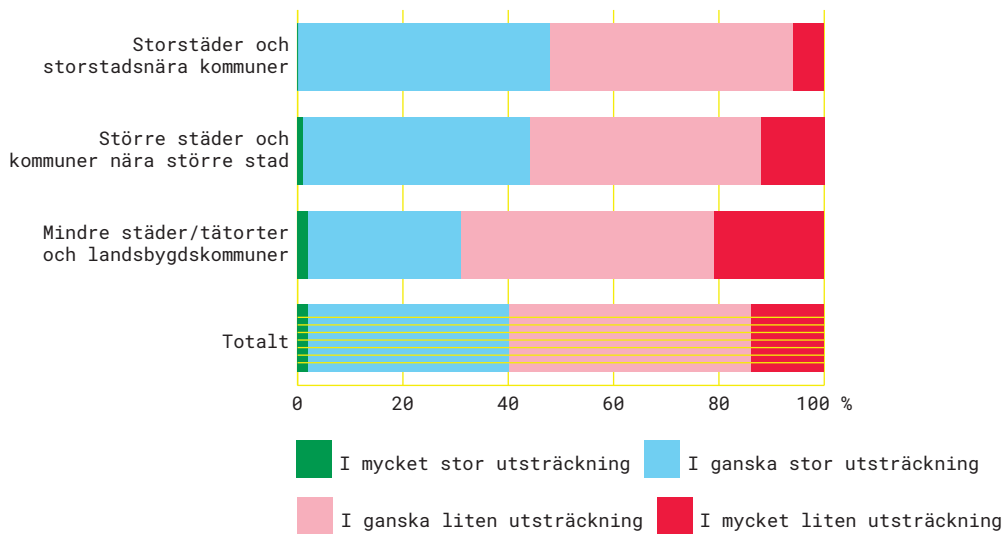
20. Fråga "På vilket sätt är era hållbarhetsmål ett stöd i ert arbete? Det innebär att vi får stöd i att ..."

Framgångsfaktorer och utmaningar

En motsvarande fråga ställdes till de bibliotek som inte arbetar med Agenda 2030, men i stället har andra hållbarhetsmål. Även här svarar de flesta, 83 procent, att hållbarhetsmålen bidrar till kommunens övergripande mål (figur 14). Bland dessa bibliotek är det dock lite vanligare att målen bidrar med prioriteringar av insatser och användargrupper än bland de bibliotek som arbetar med Agenda 2030, även om skillnaden inte är särskilt stor.

Kunskap och utbildning om Agenda 2030 och hållbarhet

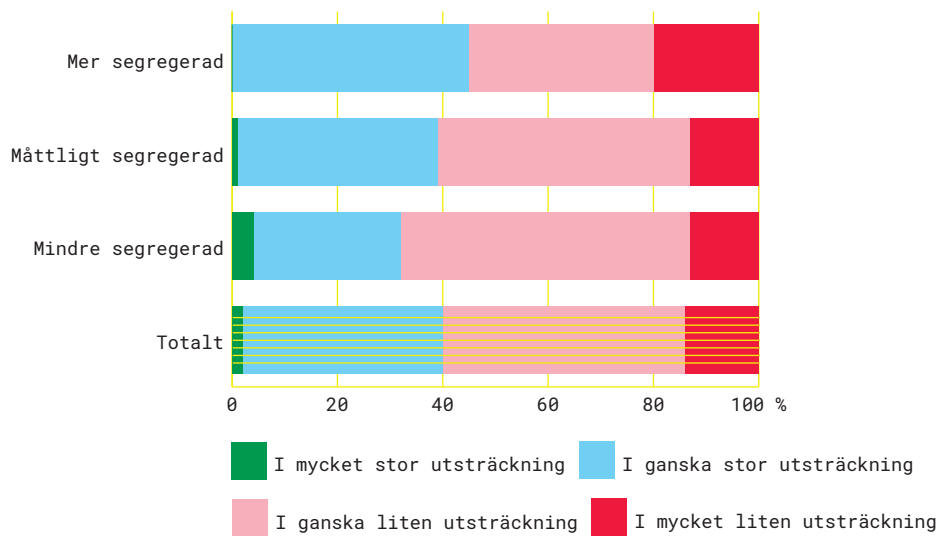
En annan del av enkäten handlar om kunskap om Agenda 2030 och hållbarhet bland folkbibliotekens personal samt vilka utbildningsinsatser som biblioteken eventuellt har deltagit i, oavsett om de redan arbetar med agendan eller inte.

Figur 15. Andel bibliotek som upplever att de har tillräckligt med kunskap för att integrera Agenda 2030 i sin verksamhet efter kommungrupp. N=192.²¹

Över lag tycks kunskapen om Agenda 2030 vara begränsad bland folkbiblioteken. Som figur 15 visar upplever 40 procent av respondenterna att de har tillräckligt med kunskap om Agenda 2030 i ganska stor eller mycket stor utsträckning. En något större andel bibliotek i storstadsregionerna svarar så och en något mindre andel anser sig ha sådan kunskap på biblioteken i landsbygdskommuner.

21. Fråga "I vilken utsträckning upplever ni att ni har tillräckligt med kunskap för att integrera Agenda 2030 i er verksamhet?"

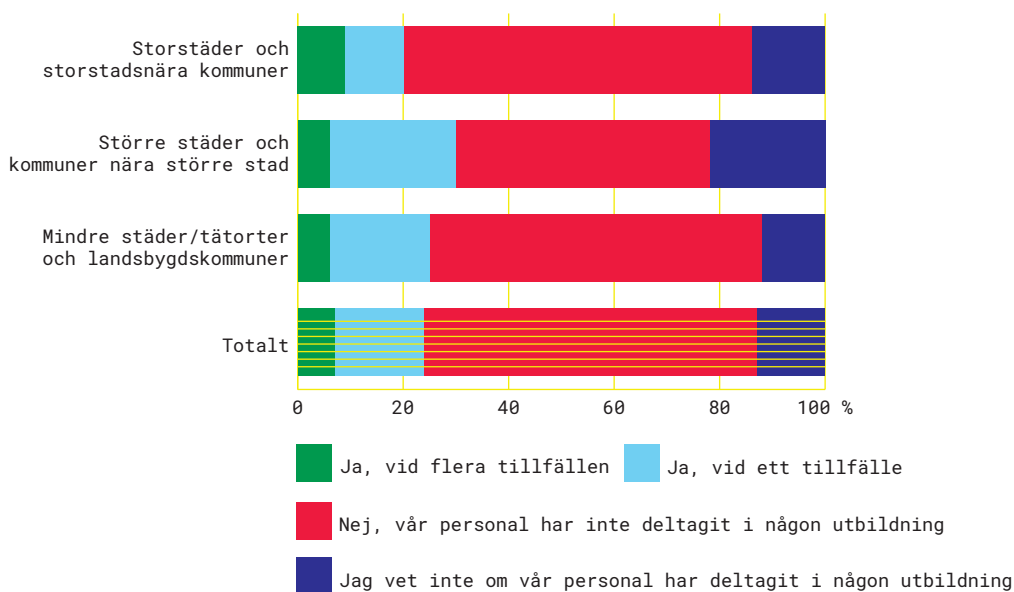
Figur 16. Andel bibliotek som upplever att de har tillräckligt med kunskap för att integrera Agenda 2030 i sin verksamhet efter segregationsgrad. N=192.²²

När vi studerar samma fråga utifrån graden av segregation i kommunerna visar det sig att en något större andel folkbibliotek i de mer segregerade kommunerna uppger att de besitter tillräckligt med kunskap jämfört med biblioteken i mindre segregerade kommuner (figur 16).

En följdfråga handlade om huruvida biblioteken genomfört några utbildningar om Agenda 2030 respektive om hållbarhet, eller om deras personal deltagit i sådana utbildningsinsatser.

22. Fråga "I vilken utsträckning upplever ni att ni har tillräckligt med kunskap för att integrera Agenda 2030 i er verksamhet?"

Framgångsfaktorer och utmaningar

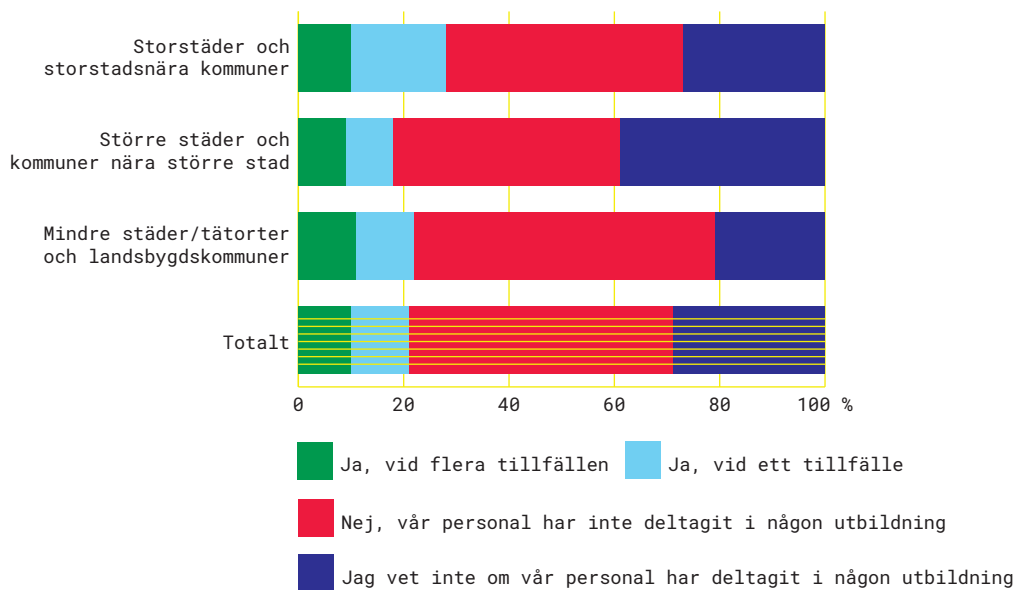
Figur 17. Andel bibliotek som har genomfört eller deltagit i utbildningsinsatser för sin personal om Agenda 2030 efter kommungrupp. N=192.²³

Figur 17 visar att enbart en förhållandevis liten andel bibliotekspersonal, 24 procent, har tagit del i utbildningar om Agenda 2030. De allra flesta respondenter svarar att personalen inte deltagit i någon sådan utbildning eller att de inte känner till om de har gjort det. I storstadsområdena har enbart 10 procent av bibliotekspersonalen deltagit i någon sådan utbildning, medan det är 30 procent i kommungruppen större städer.

En analys av deltagandet i utbildningar om Agenda 2030 utifrån segregationsgrad visar inga tydliga skillnader mellan bibliotek i mer eller mindre segregerade kommuner (visas inte i någon figur).

Vi har också studerat om det finns något samband mellan bedömningen av kunskapsnivå och utbildningsinsatser. Där ser vi att två tredjedelar (67 procent) av de bibliotek där personalen deltagit i minst ett utbildningstillfälle om Agenda 2030 menar att de har tillräckligt med kunskap om agendan i ganska eller mycket stor utsträckning. Däremot anser enbart 30 procent av de som inte deltagit i någon utbildning, eller som svarat att de inte vet något om tidigare utbildningar, att de har sådan kunskap (visas inte i någon figur).

23. Fråga "Har ni genomfört eller deltagit i utbildningsinsatser för er bibliotekspersonal om Agenda 2030?"

Figur 18. Andel bibliotek som har genomfört eller deltagit i utbildningsinsatser för sin personal om hållbarhet efter kommungrupp. N=62.²⁴

Vi bad också alla som inte har arbetat med Agenda 2030 att svara på en fråga om de har genomfört några utbildningsinsatser eller om bibliotekspersonalen deltagit i några utbildningsinsatser om hållbarhetsmål. Figur 18 visar att ungefär vart femte bibliotek bland dessa (21 procent) svarar att så har skett. Bland biblioteken i större städer uppger dessutom 39 procent att de inte vet om personalen tagit del av någon hållbarhetsutbildning.

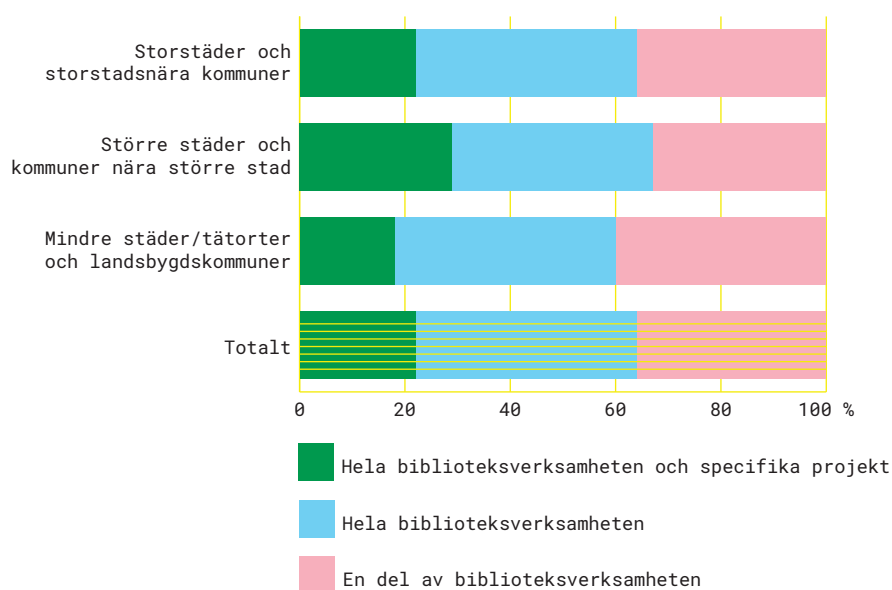
Arbetsätt och användargrupper

Ytterligare ett frågeområde handlar om eventuellt förändrade arbetsätt och användargrupper till följd av arbetet med Agenda 2030.

Först ville vi veta i vilka delar av biblioteksverksamheten som biblioteken har implementerat arbetet med Agenda 2030.

24. Har ni genomfört eller deltagit i utbildningsinsatser för er bibliotekspersonal om hållbarhetsmål?

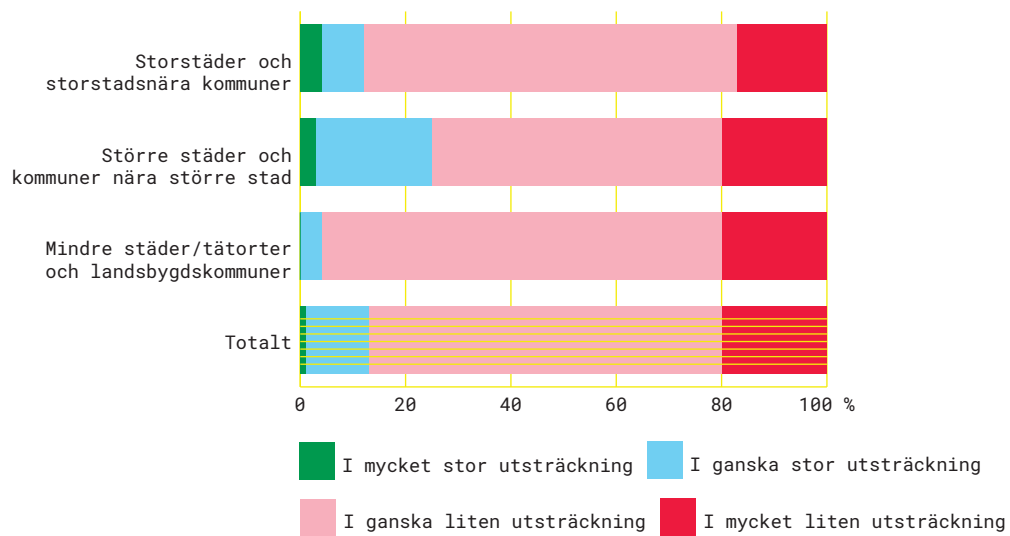
Framgångsfaktorer och utmaningar

Figur 19. Berörda delar av arbetet med Agenda 2030. Andel bibliotek efter kommungrupp. N=121²⁵

Arbetet med Agenda 2030 på biblioteken pågår till stor del i hela biblioteksverksamheten i kommunerna: två tredjedelar svarar att det sker i hela biblioteksverksamheten och i eventuella projekt (figur 19). I resterande fall berör den enbart delar av verksamheten. Skillnaderna mellan bibliotek i olika kommungrupper tycks vara obetydliga.

25. Fråga "Vilken del av verksamheten berörs av ert arbete kring Agenda 2030?"

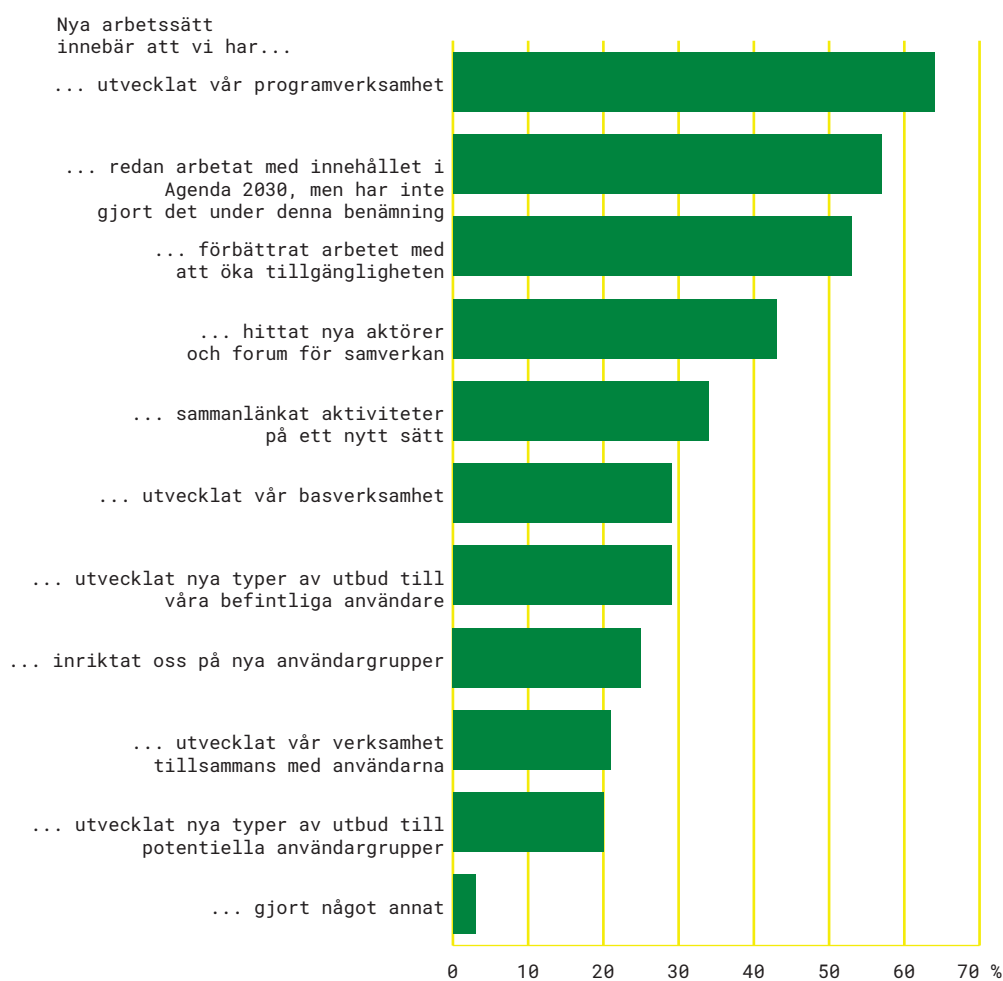

Figur 20. Ändrade arbetssätt till följd av Agenda 2030. Andel bibliotek. N=122²⁶

Figur 20 visar att Agenda 2030 generellt lett till nya arbetssätt på biblioteken enbart i liten utsträckning. Enbart 13 procent av respondenterna menar att sådana förändringar i arbetssätten har skett i ganska eller mycket stor utsträckning. Här utmärker sig biblioteken i de större städerna, där 24 procent uppger att så är fallet. Minst förändringar tycks ha skett på biblioteken i landsbygdskommunerna, där 96 procent svarar att Agenda 2030 lett till förändringar i enbart liten utsträckning.

26. Fråga "I vilken utsträckning har Agenda 2030 lett till nya arbetssätt i er biblioteksverksamhet?"

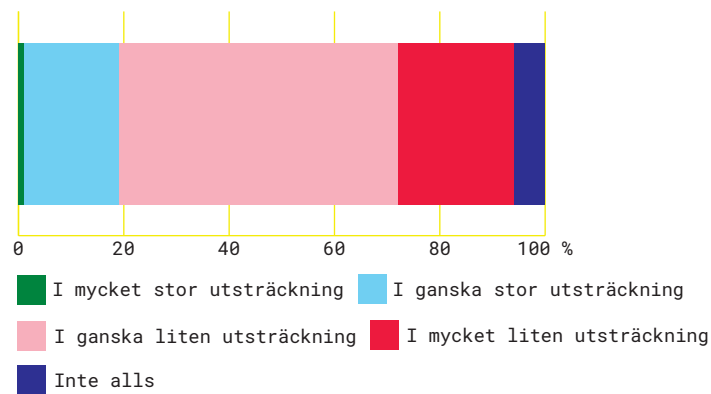
Framgångsfaktorer och utmaningar

Figur 21. Förändringar i arbetssätt. Andel bibliotek. N=98.²⁷

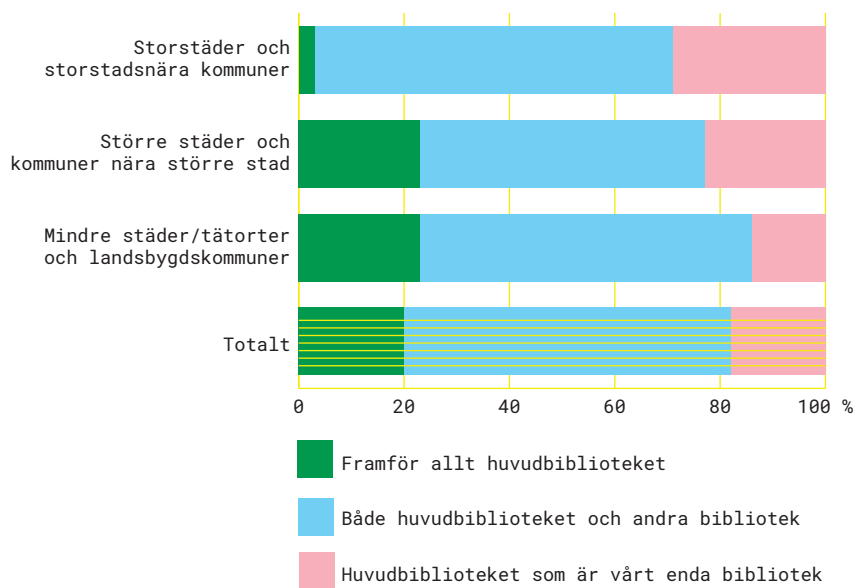
Bland de som svarat att det skett förändringar i arbetssätt i åtminstone ganska liten utsträckning, ville vi veta på vilka sätt. Figur 21 visar att den vanligaste förändringen består i att ha utvecklat programverksamheten: 64 procent anger detta alternativ. Därutöver svarar en stor andel att de redan har arbetat med Agenda 2030 tidigare, men inte gjort det under denna benämning. Ytterligare ett vanligt svar är att biblioteken har förbättrat sitt arbete med att öka tillgängligheten. Det fåtal fritextsvar som kommit in konkretiserar några av de övriga svarsalternativen.

27. Fråga "På vilka sätt har Agenda 2030 lett till nya arbetssätt i er biblioteksverksamhet? Vi har..." Svartalternativen innehöll även exempel, se frågeformuläret i bilaga 3.

Figur 22. Medverkan av bibliotekens användare vid framtagandet av nya arbetssätt. Andel bibliotek. N=97.²⁸

Biblioteken uppger att det inte är särskilt vanligt att verksamhetens användare involveras i att utveckla nya arbetssätt. Bland 7 procent av biblioteken har det inte skett alls och enbart 19 procent svarar att bibliotekens användare har varit med i ganska eller mycket stor utsträckning (figur 22).

Figur 23. Spridning av nya arbetssätt bland olika delar av verksamheten. Andel bibliotek. N=97.²⁹

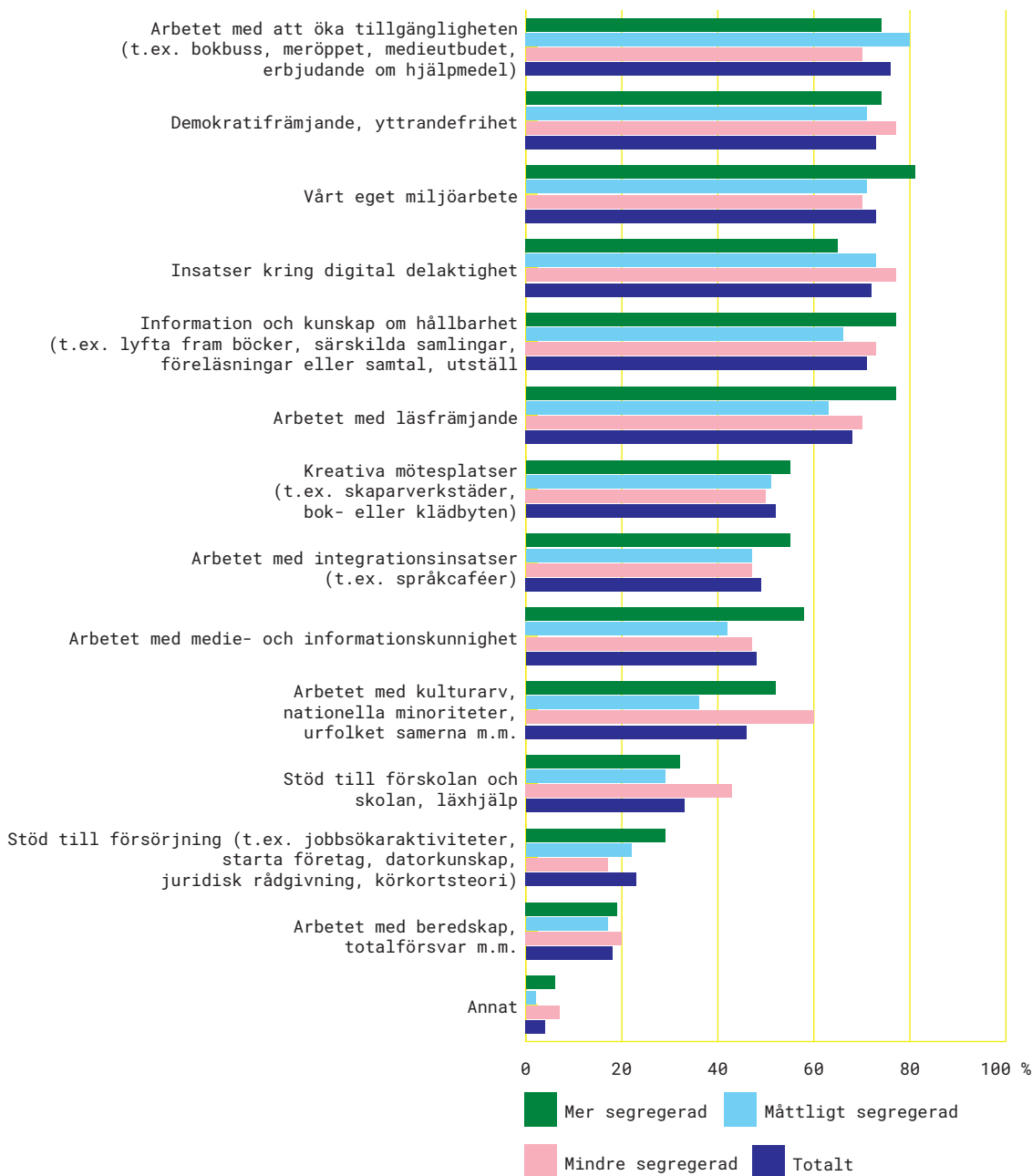
Därutöver ville vi veta hur spridda de nya arbetssätten med koppling till Agenda 2030 är bland olika verksamhetsdelar. Figur 23 visar att 80 procent av biblioteken tillämpar sina nya arbetssätt

28. Fråga "I vilken utsträckning har de nya arbetssätten tagits fram tillsammans med bibliotekens användare?"

29. Fråga "Vilket eller vilka bibliotek avser de nya arbetssätten med koppling till Agenda 2030?"

Framgångsfaktorer och utmaningar

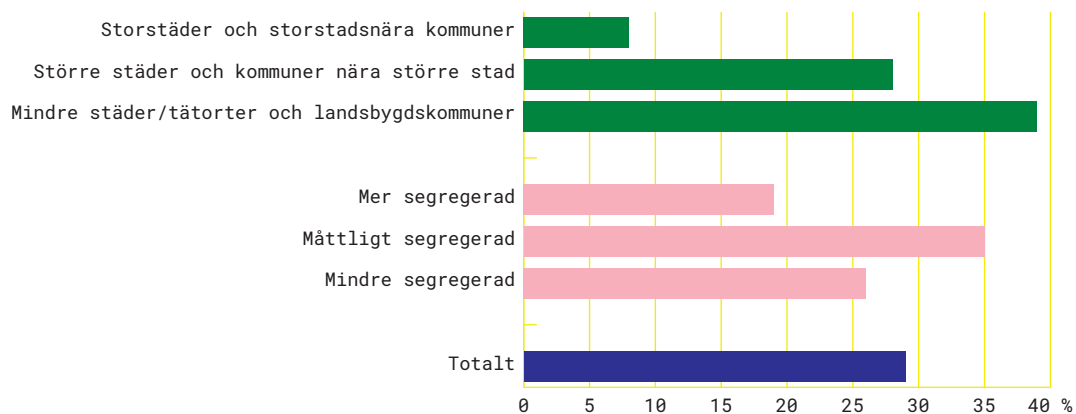
i både huvudbiblioteket och andra bibliotek, och alternativt gör det på sitt enda bibliotek. Det är huvudsakligen biblioteken i kommuner som ligger utanför storstadsregionerna som begränsar sina nya arbetsätt till framför allt huvudbiblioteket (23 procent).

Figur 24. Verksamheter som omfattas av arbete med Agenda 2030 efter segregationsgrad. Andel bibliotek. N=120.³⁰

30. Fråga "Vilka verksamheter omfattas av ert arbete med Agenda 2030?" Svartalternativen innehöll även exempel, se frågeformuläret i bilaga 3.

Figur 24 visar att drygt tre fjärdedelar (76 procent) av biblioteken som arbetar med Agenda 2030 riktar sina insatser mot att öka tillgängligheten, till exempel i form av bokbuss, meröppet, medieutbudet och erbjudanden om hjälpmedel. Arbete med beredskap och totalförsvar är relativt ovanligt. Bibliotek i mer segregerade kommuner är något överrepresenterade när det gäller det egna miljöarbetet, information och kunskap om hållbarhet, arbetet med läsfrämjande och med medie- och informationskunnighet samt stöd till försörjning. Bibliotek i mindre segregerade kommuner satsar mer på att öka tillgängligheten, på insatser för digital delaktighet och arbetar med kulturarv, nationella minoriteter, urfolket samerna med mera jämfört med biblioteken i mer segregerade kommuner.

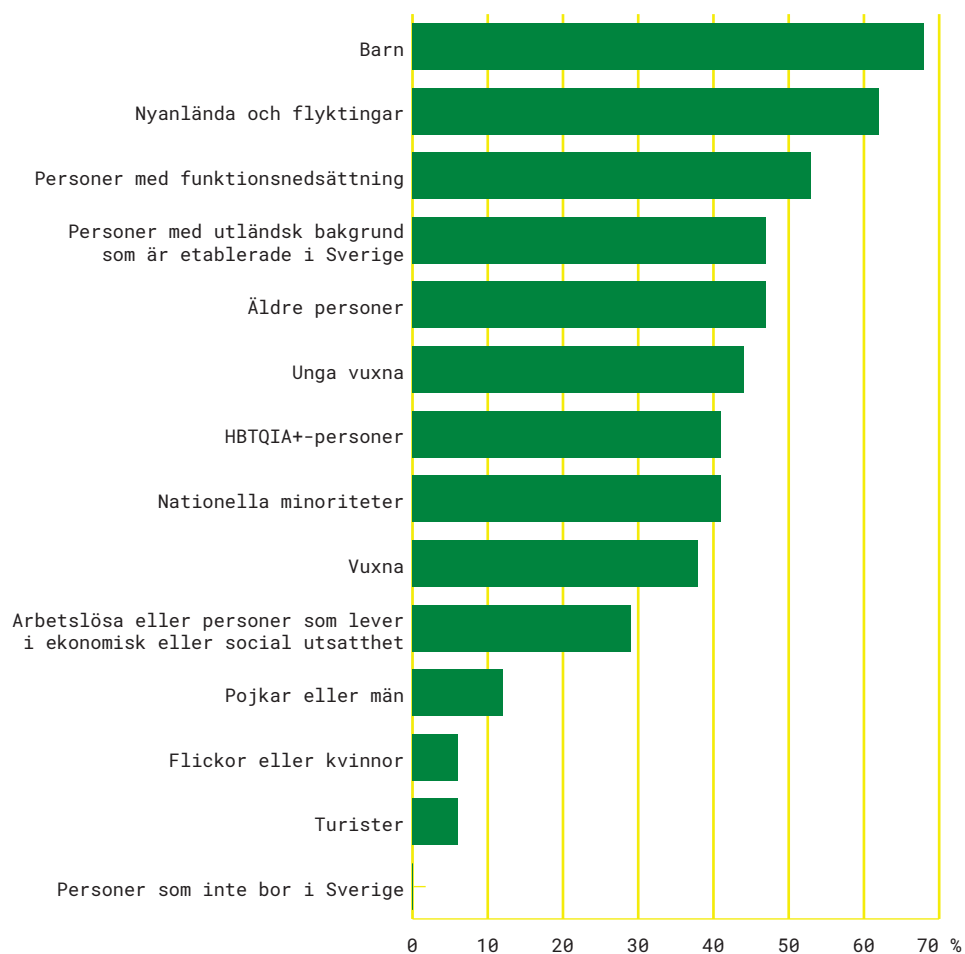

Figur 25. Andel bibliotek som har utökat sin verksamhet till nya användargrupper i samband med Agenda 2030, efter kommungrupp och segregationsgrad. N=122.³¹

Knappt 30 procent av de svarande biblioteken har utökat sin verksamhet till användargrupper de inte tidigare varit inriktade på, i samband med sitt arbete med Agenda 2030 (figur 25). Biblioteken i storstadsregionerna avviker i detta avseende såtillvida att det enbart är 8 procent som har gjort sådana förändringar. Det är framför allt i biblioteken i landsbygdskommunerna som Agenda 2030 har inneburit att verksamheten numera gäller nya användargrupper. På motsvarande sätt ser vi att biblioteken i mer segregerade områden mer sällan har utökat sin verksamhet till nya användargrupper till följd av arbetet med agendan, medan bibliotek i måttligt segregerade kommuner har gjort det överproportionerligt mycket.

31. Fråga "Har ni utökat er verksamhet till användargrupper ni inte tidigare varit inriktade på i samband med ert arbete med Agenda 2030?"

Framgångsfaktorer och utmaningar

Figur 26. Nya användargrupper till följd av Agenda 2030-arbete. Andel bibliotek. N=34.³²

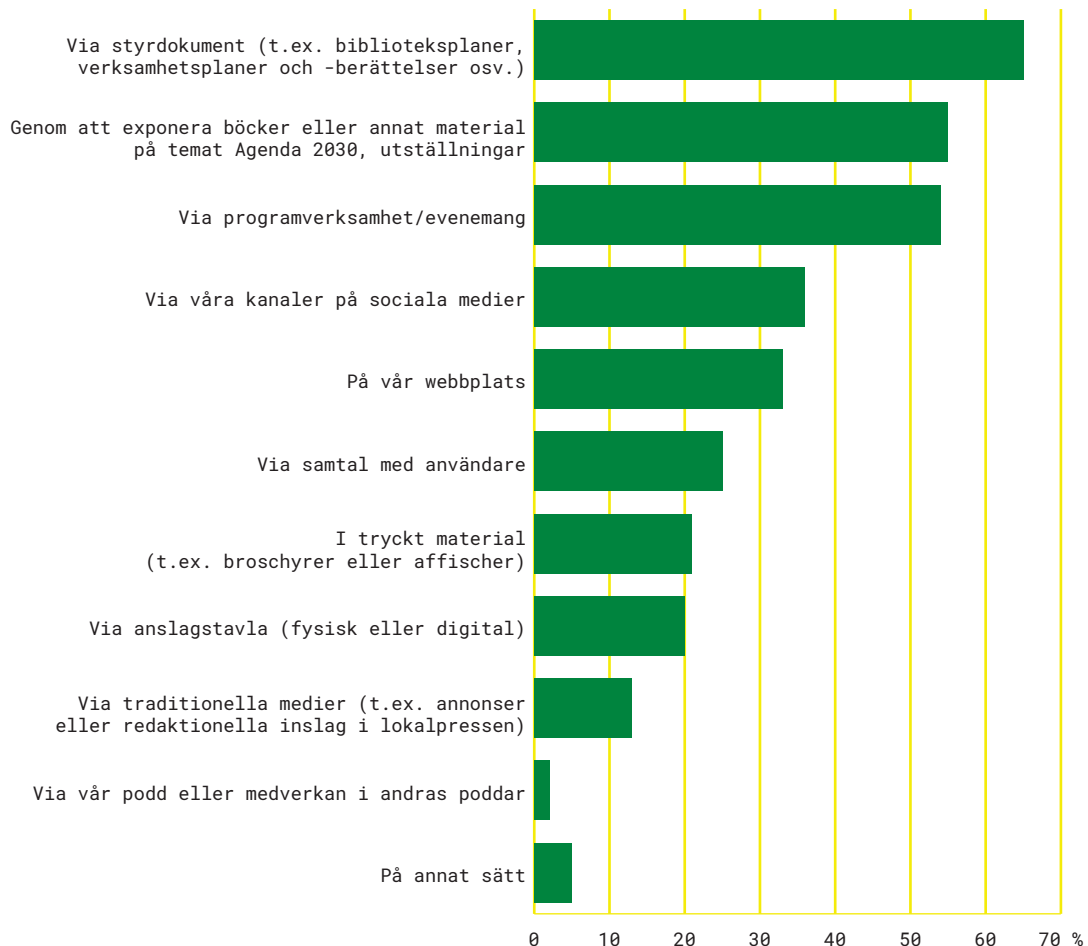
De bibliotek som svarat att de utökat sin verksamhet till nya användargrupper till följd av sitt arbete med Agenda 2030 skulle i nästa steg ange vilka användargrupper som omfattas av detta arbete. Utökningen eller förstärkningen av arbetet gäller framför allt barn: nästan 70 procent av biblioteken svarar så (figur 26). Detta skulle kunna bero på att biblioteken gjort bedömningen att det saknas insatser med fokus på barn eller att det är en användargrupp de tidigare arbetat med och förstärkt i samband med sitt arbete med agendan.³³ Därutöver uppger 62 procent av biblioteken att Agenda 2030-arbetet inneburit att de utökat sina insatser till nyanlända och flyktingar. Fler än hälften av de svarande biblioteken har också i större utsträckning vänt sig till personer med funktionsnedsättning.

32. Fråga "Vilka användargrupper, som ni inte tidigare varit inriktade på, omfattas av arbetet med Agenda 2030?"

33. Frågan innehöll även en mening om att det kan gälla en förstärkning mot dessa användargrupper.

Kommunikation och stöd

Slutligen innehåller enkäten en rad frågor om bibliotekens kommunikation av arbetet med agendan och vilket stöd de efterfrågar.

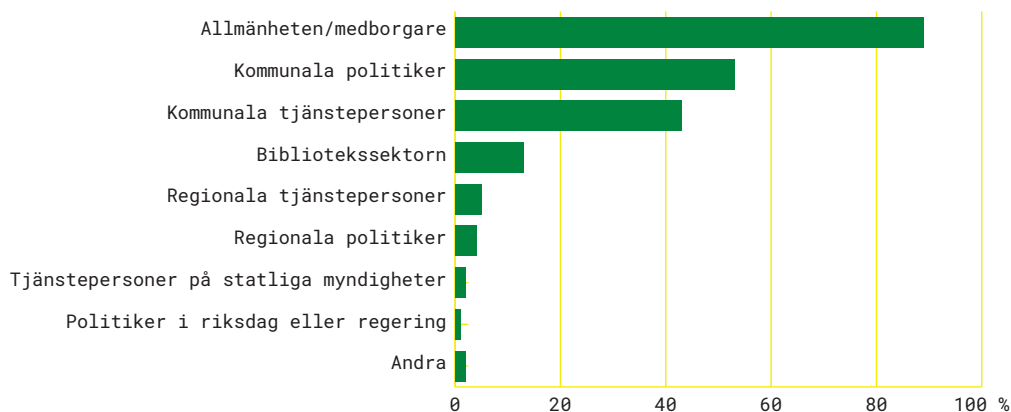

Figur 27. Kanaler för kommunikation om Agenda 2030. Andel bibliotek. N=114.³⁴

Den vanligaste kanalen för biblioteken att kommunicera sitt arbete med Agenda 2030 verkar vara styrdokument såsom biblioteksplaner, verksamhetsplaner och verksamhetsberättelser: 65 procent anger detta (figur 27). Näst vanligast är genom att exponera material på temat Agenda 2030 och via programverksamheten (55 respektive 54 procent). Däremot är det relativt ovanligt att kommunicera arbetet med agendan i traditionella medier, till exempel i lokalpressen (13 procent). I samband med vårt kartläggningsarbete noterade vi också att Agenda 2030 relativt sällan nämns på bibliotekens webbplatser. Men antagligen gör de 33 procent som svarar att de kommunicerar via bibliotekens webbplatser en något bredare tolkning av frågan. Bland fritextsvaren förekommer exempel såsom tygkassar med tryck. Flera svarar att biblioteket inte använder sig av just uttrycket Agenda 2030 trots att de arbetar med den.

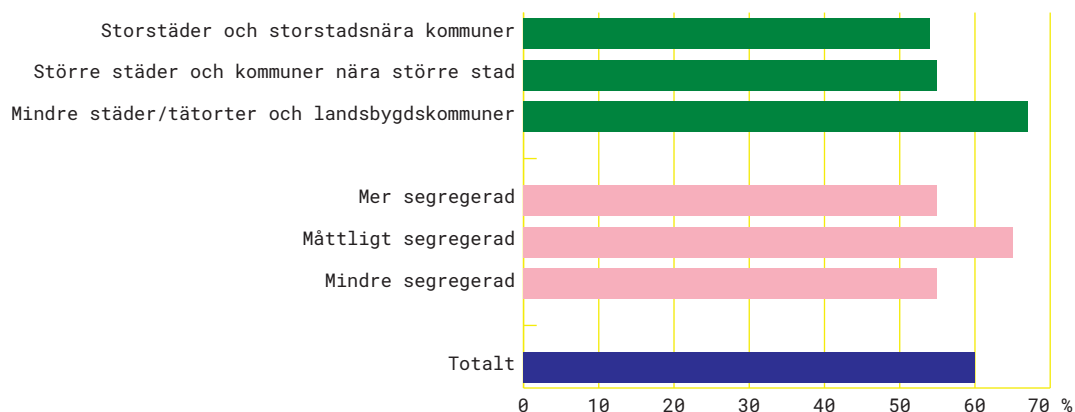
34. Fråga "I vilka kanaler kommunicerar ni ert arbete kring Agenda 2030?"

Framgångsfaktorer och utmaningar

Figur 28. Målgrupper för kommunikationen om Agenda 2030-arbetet. Andel bibliotek. N=116.³⁵

Trots att en stor andel bibliotek uppger att styrdokument är en kanal för kommunikation av deras arbete med Agenda 2030 är allmänheten den vanligaste målgruppen för bibliotekens kommunikation om sitt arbete med agendan: 89 procent svarar detta (figur 28). Över hälften av biblioteken (53 procent) uppger även att kommunala politiker är en målgrupp de riktar sig till, medan det inte är lika vanligt att rikta sig till kommunala tjänstepersoner (43 procent). Däremot är det enbart enstaka bibliotek som vänder sig till aktörer på statlig nivå i sin kommunikation.

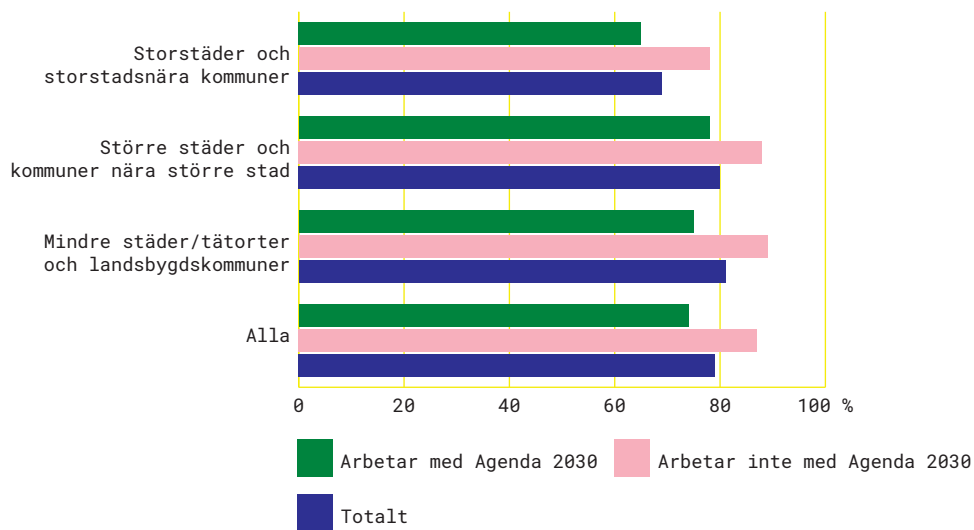
Figur 29. Andel bibliotek som har använt Stärkta bibliotek-bidraget för sitt arbete med Agenda 2030 efter kommungrupp. N=122.³⁶

Samtliga bibliotek har tagit emot statsbidrag inom ramen för satsningen Stärkta bibliotek (Kulturrådet 2022). Bland samtliga enkätresponder som arbetar med Agenda 2030 uppger 60 procent att de använt bidraget för sitt arbete med agendan (figur 29). En något större andel bibliotek i landsbygdskommunerna har använt sig av bidraget i detta syfte, jämfört med biblioteken i övriga

35. Fråga "Vilka är målgruppen/-erna för er kommunikation kring ert arbete med Agenda 2030?"

36. Fråga "Har ni använt bidraget/bidragen som ni fått inom ramen för Stärkta bibliotek för ert arbete med Agenda 2030?"

kommuner. Därutöver tycks en större andel bibliotek i måttligt segregerade kommuner ha använt sig av bidraget jämfört med i kommuner som är mer, respektive mindre segregerade.

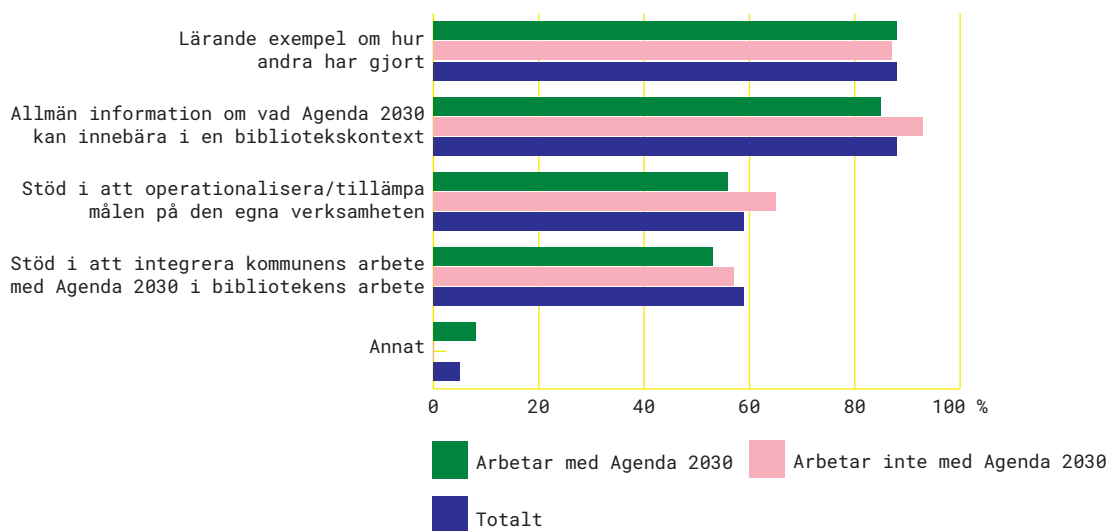

Figur 30. Andel bibliotek som skulle vilja ha hjälp i sitt pågående eller framtida arbete med Agenda 2030 utifrån kommungrupp och erfarenhet av att arbeta med Agenda 2030. N=187.³⁷

Figur 30 visar att det finns en stor efterfrågan på hjälp med Agenda 2030 för bibliotekens pågående eller eventuella framtida arbete med agendan. Nästan 80 procent av biblioteken önskar sådan hjälp. Biblioteken i storstadsregionerna efterfrågar dock inte hjälp i samma utsträckning som de i övriga landet. Det är en något större andel bibliotek som ännu inte arbetar med Agenda 2030 som vill ha stöd, jämfört med dem som redan har ett sådant arbete på plats.

37. Fråga "Skulle ni vilja ha hjälp i ert pågående eller eventuella framtida arbete med Agenda 2030?"

Framgångsfaktorer och utmaningar

Figur 31. Typer av hjälp som efterfrågas utifrån erfarenhet av att arbeta med Agenda 2030. Andel bibliotek. N=147.³⁸

Störst intresse finns det för lärande exempel om hur andra har arbetat med Agenda 2030, utöver allmän information om vad den kan innebära i en bibliotekskontext. Nästan 90 procent av biblioteken efterfrågar sådan hjälp (figur 31). Både allmän information och stöd i att bryta ned och anpassa de globala målen på den egna verksamheten efterfrågas i något större utsträckning bland de bibliotek som ännu inte arbetar med Agenda 2030. I fritextsvaren förekommer önskemål om ekonomiskt stöd i arbetet och inspiration, till exempel i form av nätverk eller konferenser i Kulturrådets regi samt att IFLA:s stöddokument ska finnas översatta till svenska förhållanden.

Av fritextsvaren i slutet av enkäten framgår också att det kan finnas utmaningar att hitta lämpliga samarbeten för att få mer kraft i bibliotekens arbete med Agenda 2030.

Biblioteket var kommunens representant för Lokala Sverige-samarbetet och ordnade både informationsträffar för kommunen och arrangerade arrangemang med tema miljö (det här var innan pandemin). Vi hade kanske hoppats på att fler bibliotek skulle uppmärksamma oss och att det kanske skulle bli en diskussion kring Agenda 2030 och arbetssätt. Vi är ett pyttelitet bibliotek så det är inte alltid att det är så världsomvälvande grejer som händer här men det är ändå lite synd att inte fler bibliotek hakade på.

38. Fråga "Vad skulle ni vilja ha hjälp med i ert pågående eller eventuella framtida arbete med Agenda 2030?"

Fallstudier

Sweco har genomfört fallstudier och kompletterande intervjuer för att fördjupa förståelsen för resultatet av enkäten till de kommunala folkbiblioteken. Vi gjorde urvalet av intervjupersoner efter att ha delat in biblioteken i fyra olika grupper beroende på hur biblioteken arbetar med Agenda 2030 och andra hållbarhetsmål än Agenda 2030. Fördelningen av intervjuerna har en tyngdpunkt på intervjuer med

- de kommuner som är positiva utan att det gett avtryck i verksamheten
- de som har alternativa hållbarhetsmål och där hållbarhet inte syns.

De kommuner som i enkäten kategoriserades som att de arbetar aktivt med Agenda 2030 är färre och hade svårt att ta sig tid för en intervju. Totalt genomförde vi elva fördjupande intervjuer med chefer och medarbetare på elva olika bibliotek. Vi gjorde nio intervjuer med folkbibliotekens personal. Vi gjorde två intervjuer med representanter för regionbiblioteken Uppsala och Sörmland och en intervju med en representant för Svensk biblioteksörening. Vi presenterar analysen av dessa intervjuer separat. Utöver det har fem av de sonderande intervjuerna vägts in i analysen.

I bilaga 1 och 4 i denna rapport finns en mer ingående beskrivning av fallstudiernas metod och urval.

Intervjuerna visar i det stora hela på en stor bredd och variation i om och hur folkbibliotek och regionbibliotek använder Agenda 2030. I beskrivningar från intervjupersonerna skiljer sig arbetsätt, angreppssätt och tolkningar mycket från kommun till kommun. Dessutom menar ingen av de intervjuade att de tagit del av andras erfarenheter eller medvetet hämtat inspiration från regionbibliotek eller andra folkbibliotek. Generellt uppfattar vi att arbetet med Agenda 2030 är spretigt och utforskande – i många fall trevande. Även i de kommuner som är mest aktiva i sitt Agenda 2030-arbete beskriver intervjupersonerna att de fortfarande prövar sig fram.

En generell slutsats är också att flera bibliotek gör mer än vad som syns eller kommuniceras med avseende på hållbarhet. I flera intervjuer reflekterar intervjupersonerna under samtalets gång kring hållbarhetsaspekter som biblioteket bidrar till "utan att de har tänkt på det" eller utan att de har gjort den explicita kopplingen till Agenda 2030 tidigare. Vår reflektion är att biblioteken inte hunnit med att göra analysen och därför inte heller kan beskriva sin verksamhet med hållbarhetsmålen vokabulär.

I följande stycken utvecklar vi resonemangen som ligger bakom detta helhetsintryck.

Agenda 2030 fyller en viktig kommunikativ och meningsskapande funktion

Av intervjupersonernas utsagor framgår att flera bibliotek använder Agenda 2030 som ett retoriskt verktyg för att argumentera för sina mål eller sin verksamhets roll och position i kommunen. De använder även agendan för att kommunicera vad biblioteket gör. Hållbarhetsmålen uppfattas också som användbara för att beskriva och "paketera" verksamheten på ett sätt som synliggör bibliotekets värde och samhällsnytta. Dessutom används agendan att sätta biblioteksverksamhetens lokala arbete i en global kontext. Medvetandegörandet i sig verkar därför spela en stor roll.

Fyra intervjupersoner nämner att bibliotekslagen är för okänd eller "intern", som de uttrycker det, och att Agenda 2030 därför fungerar bättre som verktyg för att synliggöra biblioteket gentemot exempelvis politiker eller allmänhet. Enligt en intervjuperson kan Agenda 2030 ge biblioteken ett

Framgångsfaktorer och utmaningar

sammanhang och en starkare ställning gentemot exempelvis skolan, som har tydligare läroplaner och mål att förhålla sig till, och därför "inte behöver bevisa sig lika mycket som biblioteken behöver".

Ett av de globala målens viktigaste bidrag verkar vara att belysa det större perspektivet och högre syftet med biblioteksverksamheten. Det bjuder in till nyfikenhet och underlättar för en tjänsteperson att se sin roll i en större kontext än "enbart" arbetsvardagen.

Då kan jag ta till mig de här frågorna, inte bara på pappret, utan som något jag måste göra något av.

Det går att urskilja en viss skillnad mellan bibliotek som tolkar paketering som beskrivning av den befintliga verksamheten och de som tolkar paketering som något som bidrar till en större drivkraft och förståelse. Den senare tolkningen kan lägga grunden för ett mer strategiskt arbete på lång sikt.

För tre av de intervjuade bibliotekscheferna har en initial genomgång av målen också bidragit till att de fått upp ögonen för att de redan gör en hel del som ligger i linje med de mål som anges i Agenda 2030.

Bara genom att vara ett bibliotek möter vi ju flera av målen.

Hållbarhet är sällan styrande i praktiken

Sammantaget visar intervjuerna att det ofta är en utmaning för biblioteken att arbeta strategiskt och styrande med Agenda 2030, även om de hinder som varje enskilt bibliotek möter kan variera i karaktär. De bibliotek som har arbetat mer aktivt med Agenda 2030 upplever agendan delvis som ett sätt att styra verksamheten, eller åtminstone som ett stöd i att identifiera utvecklingsarbetets riktning. Det kan till exempel handla om att ta reda på var det behövs bättre lösningar, att renodla verksamheten och att göra rätt prioriteringar.

Det är ett sätt att lättare driva verksamhetsutveckling i takt med tiden och samhället. Det hjälper oss att sträva i rätt riktning.

Agenda 2030, tillsammans med bibliotekslagen, tydliggör för mig i min arbetsvardag vilken väg jag ska gå.

Det är en påminnelse om att tänka ett varv extra och inte bara köra i gamla hjulspår, på så vis är det en hjälp i att styra och driva verksamheten.

Det finns flera exempel på hur bibliotek har brutit ner och applicerat de globala mål som kommunpolitikerna prioriterat till biblioteksverksamheten. Men då har fokus legat på hur biblioteken knyter an till målen och bidrar till kommunens övergripande måluppfyllelse om just dessa. I dessa fall anges att biblioteket bidrar till vissa mål, men inte nödvändigtvis hur det arbetet sker eller är tänkt att utvecklas.

En intervjuperson delger en upplevelse av att det finns ett glapp mellan kommunala politiska målsättningar och hur dessa mål ska brytas ner till praktisk verksamhet. För ett bibliotek kan det därför vara tydligt vilka globala mål som är viktiga, men inte hur dessa ska brytas ned och anpassas till arbetsvardagen på biblioteken. För biblioteken kan det därför snarare bli intuitivt att använda Agenda 2030 som ett ramverk för att beskriva det som redan görs och ingår i biblioteksverksamheten, i stället för att utveckla ny verksamhet eller nya arbetssätt.

Vi kan tala om att "det här gör vi, det här är i linje med Agenda 2030", men inte att vi har det som en del i kvalitetsutveckling. Vi har ju ett systematiskt kvalitetsarbete men där är inte Agenda 2030 så framträdande. Vi har andra kriterier att förhålla oss till. Agendan är inte vägledande i uppföljning eller utvärdering. Det är inte ett levande dokument i daglig verksamhet eller kvalitetsutveckling.

Om till exempel politikerna har valt att prioritera mål som är i linje med det vi redan gör, då är det bara att bekräfta vår befintliga verksamhet. Men det vore annorlunda om vi skulle behöva jobba med mål som kräver förändringar i vår verksamhet.

Representanterna för två av biblioteken menar att Agenda 2030 har såväl en paketerande som en styrande funktion. Ett par intervjupersoner uttrycker däremot att Agenda 2030 inte är en särskilt synlig del av den dagliga verksamheten, eftersom det som de globala målen representerar redan är en självklar del av den ordinarie verksamheten.

Agenda 2030 har ingen framträdande roll i planering eller inom kulturförvaltningen i stort... Jag antar att det är för att det är så givet att vi verkar för Agenda 2030 ändå, fast det inte är så definierat. Hållbarhet är redan ganska stort i kommunen. Man har nog inte sett behovet av att definiera enligt Agenda 2030. Den nämns inte så mycket, kanske finns någon sida, men den finns inte i till exempel kulturpolitiska program. [...] Det är ganska öppet att utforma hållbarhetsarbetet eftersom inget är så uttalat. Det ligger som en självklar bas redan i grunduppdraget – bibliotekslagen och det kommunala uppdraget.

Det ovanstående citatet kan tolkas som att Agenda 2030 redan är integrerad i verksamheten, men också som att anställda inte anser att Agenda 2030 kan tillföra ny styrning eller nya drivkrafter till den ordinarie verksamhetens kärnfrågor. För att Agenda 2030 ska fungera styrande och bidra till förändrade arbetssätt menar intervjupersonerna på såväl de aktivt engagerade biblioteken som de mindre aktiva att politiken behöver ställa krav på rapportering och uppföljning.

Egentligen önskar jag att vi kunde jobba mer med analys, strategi och uppföljningsarbete i vår vardag. Tyvärr är det som prioriteras bort när vi får fullt upp. Det är synd att vi måste tumma på... Jag önskar att kommunens politiker efterfrågade mer uppföljning av Agenda 2030, att det fanns skarpare krav uppifrån.

Av de intervjuade biblioteken är det endast ett bibliotek som har ett tydligt uppföljningsarbete kopplat till Agenda 2030.

Kommunens övergripande mål har stor betydelse

Intervjuerna visar att de kommuner som har en sammanhållen strategi för att arbeta med de globala hållbarhetsmålen är samma kommuner som har bibliotek som har ett mer etablerat hållbarhetsarbete. Det framkommer att de kommuner som arbetar på det sättet har lättare att initiera samverkan mellan biblioteken och andra delar av kommunen, samt att biblioteket har lättare att ta sig an sina delar av hållbarhetsarbetet.

Intervjupersonerna beskriver att detta har gjorts i olika grad och på olika sätt. I ett exempel har kommunen brutit ned alla 17 mål och fördelat ut dem på olika förvaltningar och verksamheter i kommunen (varav biblioteksverksamheten är en). En annan kommun har ett övergripande strategidokument med gemensamma mål, där biblioteket självt fått ansvar för att formulera sitt bidrag till målen och koppla det till operativa aktiviteter på verksamhetsnivå. Att de övergripande hållbarhetsmålen finns och kommuniceras uppfattar Sweco som en central förutsättning för ett aktivt arbete med Agenda 2030 i biblioteksverksamheten.

Framgångsfaktorer och utmaningar

I de kommuner som saknar centralt formulerade hållbarhetsmål framstår det som att biblioteksverksamheten står rådvill inför Agenda 2030 utifrån intervjuerna. Bibliotekspersonalen ser inte någon framkomlig väg för att arbeta med globala mål på eget initiativ utan förankring i den politiska ledningen.

Jobbar man i en politiskt styrd organisation och ett kommunalt bibliotek så måste man hitta ett politiskt sätt att jobba med frågorna. Målen sätts för fyra år i taget av politikererna. Det måste genomsyras uppifrån. Vi får inga signaler om att det ska utökas med fokus på Agenda 2030. Om det ska användas som stöd så ska det komma uppifrån.

Vi vill gärna lära oss mer under förutsättning att våra kommunpolitiker vill prioritera det här och att resten av kommunen också jobbar med samma mål. Vi tror inte på att det här kan komma som ett gräsrotsinitiativ och få genomslag.

Flera intervjupersoner efterlyser att biblioteken i större utsträckning blir en del av kommunens strategiska arbete. Det finns en bild av att man på kommunledningsnivå inte ser bibliotekens strategiska roll tillräckligt tydligt.

Biblioteken tenderar att bli en perifer verksamhet för kommunledningen.

De bibliotek som arbetar aktivt med Agenda 2030 önskar att det ställs högre krav. I dagsläget uppfattar de politiken och förvaltningsledningen som "lite för nöjda". Någon beskriver det som att andra verksamheter kan få skarpa riktlinjer medan biblioteken slipper undan, möjligtvis för att beslutsfattare har låg kunskap om bibliotekens verksamhet eller tror att allt "rullar på".

När vi skulle fram med biblioteksplanen, då hade vi skrivit lite om Agenda 2030 och vår roll kopplat till det. Då fick vi återremiss från KS (kommunstyrelsen) som tyckte att vi skulle utveckla det mer. Det blev jag jätteglad för. Annars är det lätt att man inte förstår eller ser bibliotekens kapacitet. Det är lätt att se det som böcker, sagostund och "trevligt". Det är viktigt att synliggöra bibliotekens strategiska bidrag, inte bara se dem som "myscentral". Om vi visar på vad vi kan göra så kanske det kommer mer krav. Vi vill ju bli utmanade och pushade!

Det efterfrågas en tydligare styrning och ett tydligare formulerat krav på alla delar av den kommunala verksamheten. Det vittnas i intervjuerna om att tydligare krav skapar tydligare kontaktytor och driver samverkan.

Inne på kommunledningsförvaltningen finns en stor vilja och en riktning som är antagen av samtliga partier, som pratar mycket om Agenda 2030, framför allt mycket social hållbarhet och inkludering, där började det, där kom tankarna till vår biblioteksplan. Vi har lyckats bryta ner det och få det till att genomsyra på verksamhetsnivå. Politiken och ledningen har gett oss förutsättningarna.

Några intervjupersoner vittnar samtidigt om hur Agenda 2030 också kan användas som politisk "motkraft" eller "motargumentation" i situationer där biblioteken upplever detaljstyrning eller nedprioritering från kommunpolitikerna. I dessa fall kan Agenda 2030 vara ett stöd för biblioteken i att argumentera för sina prioriteringar. Tillsammans med bibliotekslagen och andra styrdokument kan agendan användas som en hävstång som gör det möjligt att argumentera för en viss hållning, utan att det behöver bli personbundet. Detta uppfattas som en styrka med Agenda 2030.

Nyckelpersoner står för driv och kunskap

Av intervjuerna framgår att arbetet med Agenda 2030 ofta förutsätter att det finns engagerade nyckelpersoner som driver arbetet framåt. Dessa personer kan vara såväl medarbetare som personer i chefsposition. En intervjuperson berättar:

Vi har en biblioteksplan som är bra men den kräver mer skärpa. Men jag upplever nog att när vi driver arbetet framåt, då kommer det mycket underifrån från engagerade, kunniga medarbetare. Ibland kan vi möjliggöra utrymme för dem. Så det väcks underifrån. Det är så framdriften sker mest just nu.

Detta arbetssätt är inte ovanligt, men kan givetvis leda till att arbetet med Agenda 2030 blir beroende av specifika personer med specifika kompetenser eller ett särskilt engagemang. Det verkar också vara enskilda nyckelpersoner och eldsjälur som står för den fördjupade kunskapen om Agenda 2030. När vi frågar om medarbetarnas kunskapsnivå beskrivs stora skillnader både engagemangsmässigt och kunskapsmässigt. En intervjuperson menar att de "har tur" eftersom de har tre engagerade miljöstrateger som gärna kompetensutvecklar övriga medarbetare i hållbarhetsfrågor. De flesta andra menar att kunskapen generellt är låg eller yttlig.

Kunskapen är ganska blygsam. Det är inte ett ämne som diskuteras mycket. Det finns en grundläggande kunskap om att Agenda 2030 finns, men det är inte strategiskt. Där pratar vi mer kring lärande, läsfrämjande, digital delaktighet.

En representant för ett bibliotek med aktivt hållbarhetsarbete ifrågasätter dock nyttan med att alla medarbetare behöver ha all kunskap. Hen beskriver det som att det är ett ledningsansvar, det vill säga att det inte behöver ligga på den enskilda medarbetaren att sätta sig in i alla mål och delmål.

Måste alla medarbetare kunna allt? Det vräks utbildningar över oss. Jag tycker de ska känna sig trygga i att vi i ledningsgruppen har gjort analysen – i vardagen ska de bara behöva förhålla sig till biblioteksplanen. Det är den vi kommunicerar ut.

I samma anda beskriver en av cheferna att det är viktigare att agera och arbeta hållbart än att känna till de enskilda målen. Samtidigt säger denna chef att det är lättare för personalen att agera om de har kunskap och kan motivera och förstå varför de arbetar som man gör.

Vi tolkar svaren som att det finns en fördel av att först göra en samlad analys av Agenda 2030 på en strategisk nivå. Det behöver inte innebära att analysen görs på chefsnivå, utan det handlar snarare om att förankra den övergripande idén med Agenda 2030. Därefter handlar det om att identifiera vilka mål som kan vara relevanta att arbeta med mer specifikt och förankra dessa, eller deras innebörd, hos alla medarbetare.

Social hållbarhet dominerar bland hållbarhetsdimensionerna

Av de bibliotek som redan idag arbetar med Agenda 2030 har samtliga valt att fokusera mer på vissa mål. Flera intervjupersoner menar att biblioteksverksamheten spontant kopplas tydligast ihop med den sociala dimensionen av hållbarhet. Det hör alltså till bibliotekets kärnuppdrag att bidra till ett inkluderande och jämlikt samhälle, främja god och likvärdig (ut)bildning och att utgöra en central del av samhällets sociala infrastruktur rent fysiskt genom öppna och tillgängliga mötesplatser. Här uttrycker bibliotekspersonalen i intervjuerna att de känner sig trygga med att de bidrar till lokal och global hållbarhet – oavsett om de känner till de exakta målformuleringarna i Agenda 2030 eller inte.

Framgångsfaktorer och utmaningar

Av intervjuerna framgår dessutom att vissa bibliotek har börjat reflektera över sitt bidrag till den ekonomiska dimensionen av hållbarhet eftersom verksamheten är cirkulär till sin natur. Det vill säga, verksamheten återbrukar och lånar ut böcker och annat material i linje med det som brukar kallas för en delningsekonomi. Intervjupersoner från dessa bibliotek skulle kunna agera förebild för andra verksamheter, men några intervjupersoner menar att varken bibliotek, politiker, tjänstepersoner eller allmänheten har uppmärksammat den här aspekten av bibliotekets verksamhet fullt ut. Frågan om cirkularitet är spännande, menar dessa bibliotek. De menar även att frågan kan drivas ytterligare, vilket också görs på de bibliotek som har ett aktivt hållbarhetsarbete.

"Vad lånas på bibliotek, är det bara böcker?" Några bibliotek experimenterar med att bli en plats även för delning och utlåning av annat. Det kan handla om att biblioteksanvändare ska kunna låna eller hyra verktyg eller sport- och fritidsutrustning. Även exempel där bibliotek agerar arrangör för klädbytardagar, sticklingsbyten med mera förekommer.

Jag har inte reflekterat över bibliotekets roll, men när jag började fundera... vi återanvänder litteraturmedel utan kostnad för allmänheten. Så mycket av det vi redan gör bidrar till Agenda 2030, vi är bara dåliga på att definiera och synliggöra hur biblioteken bidrar.

När det gäller miljö- och klimatfrågor är det mindre tydligt hur folkbiblioteken tar sig an frågorna och faktiskt bidrar till det, även hos de bibliotek som har ett aktivt arbete med Agenda 2030. En möjlig förklaring är att miljöaspekten historiskt har varit relativt osynlig i exempelvis bibliotekslagen, enligt några intervjupersoner. Några beskriver biblioteken framför allt som folkbildare och kunskapsspridare om klimatfrågor. Andra ger exempel på att biblioteken minskat på inplastning av böcker, att de tänker på att samordna frakt mellan olika lokaler och att de har ambitioner att samnyttja lokaler med andra verksamheter. Detta beskrivs dock inte som en del av ett uttalat, strategiskt och systematiskt miljö- och klimatarbete kopplat till kärnverksamheten. En intervjuperson lyfter likafullt ett exempel på hur frågan om klimatavtryck skulle kunna integreras i bibliotekets kärnverksamhet.

Miljöaspekten är ganska komplex. Jag bad en miljöstrateg räkna på klimatavtryck för lånad bok kontra köpt bok. Det blev en fråga om bensin, avstånd, etcetera. Det krävs mycket kunskap för att våga ta ställning i en sådan beräkning och uttalande.

Vår intervju med representanten för Svensk biblioteksförning stärker bilden av att biblioteken breddat sin verksamhet och att arbetet med social hållbarhet blir helt naturligt.

Agendan kan ge stöd när bibliotekets roll förändras

Intervjuerna knyter an till en generell upplevelse av att folkbiblioteken befinner sig i en brytpunkt eller förändringstid, där både folkbibliotekens och bibliotekariens roll håller på att utvecklas och där det ställs många parallella krav på biblioteken. Det har förts debatt exempelvis om bibliotekens uttalade eller outtalade uppdrag som medborgarkontor och förväntningar på ett bredare ansvar för såväl praktisk service som strategiska demokratifrågor. Detta redogörs för exempelvis i en rapport från Svensk biblioteksförning 2021 (Alngren 2021). En intervjuperson säger:

Det krävs mer av en bibliotekarie idag. Det går inte att bara vara i lokalen.

Huruvida biblioteken känner sig bekväma med förändringen eller om de känner sig pressade och besvärade, påverkar också hur de ser på sitt eget hållbarhetsarbete och om Agenda 2030 blir en hävstång eller en pålaga. Några är avvaktande och vill först förstå sin eventuella förändrade roll.

[Därför] är vi försiktiga än så länge med att verkligen kraftfullt använda Agenda 2030 som styrmedel. Men jag tror att det kommer att komma dithän och bli skarpare snart.

Andra vill använda hållbarhetsmålen som utgångspunkt i nya planer. I princip samtliga intervju-personer berättar att de har en ambition att föra in Agenda 2030 tydligare i planeringen av den kommande biblioteksplanen. Här skiljer sig dock biblioteken i hur detta är tänkt att göras. Några vill arbeta med strategiskt och styrande med Agenda 2030, medan några menar att Agenda 2030 främst handlar om synliggörande.

Det ska bli utvalda mål. Det handlar nog mest om att beskriva, inte göra massa nytt eller förändra verksamheten, utan snarare definiera det som faller in under det här globala målet, o.s.v. [Visa] att biblioteken bidrar till en bättre värld. Vi pratar ju också om god utbildning, livslångt lärande, jämställdhet – allt det hör ihop.

Intervjupersoner vars bibliotek har välkomnat ett bredare uppdrag och är öppna för att ompröva bibliotekets roll tenderar att vara mer positiva till Agenda 2030 och aktivt söka stöd i detta ramverk eller i andra specifika hållbarhetsmål. En intervjuperson menar att hållbarhetsarbete och hållbarhetsmål har hjälpt biblioteket att ta plats i nya samarbeten och att positionera sig i sitt bredare uppdrag. Detta bibliotek har etablerat fungerande medborgarkontor i bibliotekens lokaler och lagt stort fokus på att bli en mötesplats i syfte att minska segregation och ojämlikhet, vilket stämmer väl överens med de globala hållbarhetsmålen. De bibliotek som är mer oroliga över ett bredare uppdrag och upplever resursbrist är mindre positiva till Agenda 2030. De befarar att det kan bli en extra pålaga som tar fokus från kärnuppdraget och kräver mer än vad det ger tillbaka.

Stärkta bibliotek har möjliggjort hållbarhetsinsatser

Det framkommer att insatsen Stärkta bibliotek är uppskattat och pengarna nyttjas på ett aktivt sätt av de intervjuade kommunerna. Det visar sig att flera av de bibliotek som ingår i vår studie kunnat initiera projekt med hjälp av medel från Stärkta bibliotek som i efterhand visat sig enkelt kunnat kopplas till de globala hållbarhetsmålen.

Intervjupersonerna berättar att biblioteken använt stödet för att exempelvis öka tillgängligheten, vilket främjar

- inkludering och jämlikhet
- samverkan som bidrar till demokratiska processer
- läsförbättrande aktiviteter som i förlängningen bidrar till att höja barn- och ungas skolresultat.

Inget av de bibliotek där vi intervjuat har däremot kommunicerat sina insatser inom Stärkta bibliotek som ett specifikt hållbarhetsarbete. De har i stället benämnt det som läsförbättrande eller liknande, eftersom det är det som biblioteken uppfattar att stödet förväntas användas till. Intervjupersonerna menar också att Stärkta bibliotek möjliggör för verksamheten att testa nya arbetssätt och pröva vad som fungerar att implementera, vilket gynnar utvecklingsarbete generellt.

Fördelarna som lyfts fram med Stärkta bibliotek är att det är lätt att söka och rapportera samt att det går att anpassa till lokala behov och förutsättningar, jämfört med andra projektmedel. Därför ger stödet direkta positiva effekter för den ordinarie verksamheten utan att skapa någon större administrativ arbetsbörda.

Regionbiblioteken skulle kunna ge mer stöd

Det skiljer sig mellan de intervjuade regionbiblioteken i hur mycket stöd de får från sin egen regionledning. Ett regionbibliotek får inte mycket stöd alls, medan ett annat regionbibliotek upplever att Agenda 2030 är helt och hållet integrerat i den regionala utvecklingsstrategin. I det första fallet har regionbiblioteket i stället fått ta egna initiativ.

Det de intervjuade regionbiblioteken har gemensamt är synen på regionens roll gentemot folkbiblioteken. Båda anser att regionen kan och bör ha en stöttande funktion. Intervjupersonerna menar att regionbiblioteken har en mer strategisk roll än folkbiblioteken och därför kan ta ett större ansvar där folkbiblioteken inte har tid eller resurser. Även intervjun med en representant från Svensk biblioteksförning stärker bilden av att folkbiblioteken ofta saknar tid att arbeta med Agenda 2030 enskilt, även om det de gör direkt eller indirekt bidrar till målen.

Regionbiblioteken menar att de kan vara ett stöd för folkbiblioteken i arbetet med att förstå hur de globala hållbarhetsmålen hänger ihop, hur folkbiblioteken kan tolka och översätta målen till biblioteksverksamheten samt hur biblioteken kan argumentera för olika mål kopplat till verksamheten. Regionbiblioteken kan även stötta i att hitta nya kopplingar mellan verksamheten och de globala målen.

Regionbiblioteken kan även stötta med att sprida kunskap och goda exempel samt bidra med en plattform för att utforska eller utbyta erfarenheter – helt enkelt ett sammanhang för bibliotekschefer så att de "känner sig redo och vågar ta sig an Agenda 2030".

Vi kan vara ett stöd i att stärka bibliotekens självförtroende [...] Det handlar aldrig om vad vi gör. Vår uppgift är snarare vad [folk]biblioteken gör, att synliggöra deras verksamhet och deras behov.

Regionbiblioteken kan därmed vara en stödinstitans som står folkbiblioteken närmare än exempelvis Kulturrådet eller Kungliga biblioteket. Av intervjuerna uppfattar vi att ett möjligt förfarande vore för regionerna att få ett tydligare uppdrag att stötta folkbiblioteken i exempelvis arbetet med Agenda 2030.

Nationella satsningar kan sätta saker i fokus. Och om det finns nationella satsningar så har de regionala aktörerna en särskild roll i att vara nod mellan det nationella och det kommunala.

Det framkommer även att regionbiblioteken kan bidra till att utjämna ojämlikheter mellan resurs-svaga och resursstarka kommuner inom regionen, exempelvis genom att säkerställa att samtliga folkbibliotek kan ta del av det stöd som erbjuds.

Referenser

- Alneng, Marika (2021). *Bibliotek som medborgarkontor?* Stockholm: Svensk biblioteksförening.
- Att förändra vår värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling* (2015). Stockholm: Regeringskansliet.
- Bibliotekslagen (2013:801).
- Carlsson, Hanna; Hanell, Fredrik & Hansson, Joacim (2022). "Det känns som att jag bara sitter och väntar på att det ska explodera' – politisk påverkan på de kommunala folkbibliotekens verksamhet i sex sydsvenska regioner. *Nordic Journal of Library and Information Studies*, 3(1): 26–43.
- Delmos (2021). *Teknisk beskrivning av ojämlikhetsindex. Bilaga 5 till Så mäter och följer du segregation*. Huddinge: Delegationen mot segregation.
- "Det hållbara numret." (2021). *Biblioteksbladet*, nr. 4. Svensk biblioteksförening.
- EBLINDA (2020). *Sustainable development goals and libraries. First European report*. Haag: The European Bureau of Library, Information and Documentation Associations (EBLINDA).
- ELSA (European Libraries and Sustainable Assessment) Working Group (2020). *Towards the implementation of SDG in European libraries*. Haag: The European Bureau of Library, Information and Documentation Associations (EBLINDA).
- Eriksson, Thord (2021). Hållbarhet saknas i biblioteksplanerna. *Biblioteksbladet*: <https://www.biblioteksbladet.se/nyheter/hallbarhet-saknas-i-biblioteksplanerna/> [Hämtat 230220]
- Finansutskottets betänkande 2020/21:FiU28. Sveriges genomförande av Agenda 2030*. Stockholm: Sveriges riksdag.
- Hauke, Petra, Madeleine Charney, och Harri Saharvita (red.). (2018). *Going Green: Implementing Sustainable Strategies in Libraries Around the World – Buildings, Management, Programmes and Services*. Berlin/Boston: De Gruyter.
- IFLA (utan år). *Libraries can drive progress across the entire UN 2030 Agenda*. Haag: International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA).
- IFLA (2016). *Access and Opportunity for All. How Libraries Contribute to the United Nations 2030 Agenda*. Haag: International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA).
- IFLA (2017). *Toolkit: Libraries, Development and the United Nations 2030 Agenda*. Haag: International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA).
- KB (2021). *Trender i planerna 2020. Kommunala biblioteksplaner antagna 2020*. Stockholm: Kungliga biblioteket (KB).
- KB (2023). *Kort om KB*. <https://www.kb.se/om-oss/kort-om-kb.html> [tillgängligt 2023-04-11].
- Kosciejew, Marc (2020). "Public libraries and the UN 2030 Agenda for Sustainable Development." *IFLA Journal*, 46(4): 328–346.

Framgångsfaktorer och utmaningar

Kulturrådet (2022). *Stärkta bibliotek. Delredovisning av bidraget Stärkta bibliotek 2021–2023*. Stockholm: Statens kulturråd.

Lagerkvist, Victoria & Klintholm, Malin (2022). *Hållbara bibblan. Om MIK och Agenda 2030 i ett biblioteksperspektiv*. Nyköping: Biblioteksutveckling Sörmland.

Prop. 2019/20. Sveriges genomförande av Agenda 2030. Stockholm: Regeringskansliet.

Pötsönen, Ulla; Sonkkänen, Leila & Sahavirta, Harri (2020). "Steppingstones to More Sustainable Public Libraries in Finland: From Individual Initiatives toward National Guidelines and Standards." *International Journal of Librarianship*, 5(2): 78–83.

Schultz Nybacka, Pamela (2013). *Att hantera den dynamiska kontrasten mellan tradition och förnyelse*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm.

Skr. 2021/22:247: Sveriges genomförande av Agenda 2030 för hållbar utveckling 2021. Stockholm: Regeringskansliet.

Strategi för ett stärkt biblioteksväsende 2022–2025 (2022). Stockholm: Regeringskansliet.

Svensk biblioteksforening (2023). *Fakta om bibliotek*. <https://www.biblioteksforeningen.se/fakta-om-bibliotek/> [tillgängligt 2023-04-11].

Söderholm, Jonas (2018). *Borrowing and Lending Tools: The Materiality of X-Lending Libraries*. Doktorsavhandling. Borås: Högskolan i Borås.

"Tema: Hållbara Bibliotek" (2022). *Noll27*, nr. 3. Vänersborg: Västra Götalandsregionen.

Vitiello, Giuseppe; Kukaine, Katrīna; Dekšne, Kristīne & Jēkabsons, Māra (2022) *Second European Report on Sustainable Development Goals and Libraries*. Haag: EBLIDA Sekretariat i samarbete med Lettlands nationalbibliotek.

Bilaga 1. Metod och material

Utredningen skulle svara på följande frågeställningar:

1. Är biblioteken en del av kommunens arbete med Agenda 2030?
2. Uppfattar biblioteken Agenda 2030 som ett stöd i sitt arbete? Varför/varför inte?
3. Har Agenda 2030 lett till nya arbetssätt på biblioteken?
4. Vilka verksamheter och målgrupper på biblioteken omfattas av arbetet med Agenda 2030?
5. Hur ingår biblioteken i samarbeten kring Agenda 2030?
6. Hur kommuniceras bibliotekens arbeten kring Agenda 2030, till vilka och med vilka syften?
7. Hur använder kommunerna stödet Stärkta bibliotek och Agenda 2030?
8. Vilka samlade lärdomar (utmaningar och framgångsfaktorer) finns från bibliotekens arbete med Agenda 2030?

Sweco har använt sig av en *mixed methods*-ansats där flera material används integrerat för att nå så träffsäkra och användarnära analyser som möjligt. Insikter från tidiga faser av datainsamlingen har förts in i senare delar, dels för att bidra till relevanta urval och ytterligare preciseringar av frågeställningarna, dels för att triangulera resultaten. Analysen har främst varit empiridriven.

Kartläggning av regionala och lokala biblioteksplaner

Sweco har kartlagt i vilken utsträckning samtliga folk- och regionbibliotek beskriver sitt arbete med Agenda 2030 eller hållbarhet i sina biblioteksplaner. Arbetet med kartläggningen har också bidragit med underlag för enkätkonstruktionen. Vi har även studerat de regionala kulturplanerna för att se om bibliotekens roll eventuellt nämns i relation till Agenda 2030.

Vi identifierade aktuella biblioteksplaner via Kungliga bibliotekets webbplats. I de fall vi inte hittade biblioteksplaner där sökte vi via sökmotor på nätet alternativt begärde ut biblioteksplanerna från de aktuella kommunerna. Det finns en viss osäkerhet kring om det alltid rör sig om den mest aktuella planen eftersom vissa planer har gått ut, men inte nödvändigtvis ersatts av nya.

Biblioteksplanerna har lästs in i ett program för kvalitativ dataanalys där vi använt standardiserade sökord för att identifiera skrivningar om Agenda 2030, hållbarhet och specifika hållbarhetsmål. I bilaga 2 finns hela listan på sökord. Vi har kodat dessa termer för att få fram översiktlig statistik. Termen hållbarhet har enbart räknats när det är mer generellt hållet och inte i form av till exempel "hållbar integration" som specifikt avgränsar hållbarheten till ett litet område.

Sonderande intervjuer

För att enkätfrågorna skulle bli så träffsäkra och tillförlitliga som möjligt genomförde vi parallellt med kartläggningen av webbplatserna sonderande intervjuer med representanter för fem folkbibliotek, ett regionbibliotek och Kungliga biblioteket. Vid dessa intervjuer diskuterade vi frågeområden för enkäten. Vi bad också dessa kontakter att ge återkoppling på våra förslag på frågor och formuleringar efter att vi hade arbetat fram ett enkätutkast.

Enkät

Enkäten består av en totalundersökning genom en webbenkät som vi skickade ut till företrädare för folkbibliotek i Sveriges alla kommuner. Datainsamlingen pågick under fem veckor i november och december 2022.

Enkätfrågorna handlar om

- förankringen av hållbarhetsarbetet
- kunskap om Agenda 2030
- arbetssätt och användargrupper
- kommunikation och stöd.

Frågeformuläret redovisas i sin helhet i bilaga 3.³⁹ Vid konstruktionen av enkäten har vi tagit hänsyn till insikterna från arbetet med kartläggningen där vi har gått igenom ett urval av folkbibliotekens webbplatser för att identifiera tydliga avtryck av eventuellt arbete med Agenda 2030. Vi har också tagit hänsyn till resultaten av de sonderande intervjuerna. Här har vi använt uttryck som ligger så nära bibliotekens vardag som möjligt i våra svarsalternativ, till exempel hur personal benämner programverksamhet eller andra typer av initiativ. Vi har också tagit del av IFLA:s arbete att operationalisera de 17 globala hållbarhetsmålen (IFLA 2016) och biblioteksforskaren Marc Koscieljew (2020) teoretiska ramverk för i vilka avseenden folkbibliotek (*public libraries*) kan bidra till att uppfylla de globala hållbarhetsmålen.

I en vetenskaplig artikel diskuterar Koscieljew folkbibliotekens roll i förhållande till Agenda 2030 i en biblioteks- och informationsvetenskaplig kontext. Där presenterar han bland annat en översikt som handlar om betydelsen av tillgång till information i relation till hållbar utveckling. Han redogör vidare för hur den internationella bibliotekssektorn har bidragit till att tillgång till information erkänns och inkluderas i agendan. Till sist har han tagit fram ett begreppsligt ramverk för folkbibliotekens bidrag i form av en taxonomi som stöd för att sätta dem på kartan och analysera deras roller vid genomförandet av insatser för ett hållbart samhälle.

Koscieljew identifierar fem dimensioner av hur folkbibliotek bidrar till samhället och som täcker följande globala hållbarhetsmål:

- bidrag till lokalsamhället (*community contributions*): mål 3, 5, 11 och 11b
- kulturella bidrag (*cultural contributions*): mål 11.4
- kunskapsmässiga bidrag (*educational contributions*): mål 4, 4.4 och 4.6
- ekonomiska bidrag (*economic contributions*): 8 och 9
- demokratiska bidrag (*democratic contributions*): 10, 16 och 17

Med tanke på att få bibliotek har kategoriserat sitt arbete utifrån specifika mål har vi inte använt dessa i den sammantagna analysen, utan framför allt säkerställt att samtliga dimensioner berörs i relevanta enkätfrågor.

Vi har samrått med Sveriges kommuner och regioner (SKR) kring enkätkonstruktionen och inhämtat

39. Anvisningarna om att gå till olika frågor var inte synliga i webbenkäten, utan respondenterna leddes till aktuell fråga genom villkor i enkätverktyget.

organisationens godkännande enligt förordning (1982:668). Kontaktuppgifterna till folkbiblioteken kompletterades med information om kommuntyp enligt SKR:s kommunindelning och ojämlikhetsindexet för att kunna fördjupa våra analyser. Ojämlikhetsindexet är ett mått på skillnader i bosättningsmönster mellan olika socioekonomiska grupper och mäter graden av segregation (Delmos 2021).⁴⁰ Indelningen kallas i rapporten även för segregationsgrad.

Av samtliga 290 folkbibliotek valde 213 att svara på den första frågan i enkäten, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 73 procent. Inte alla respondenter valde att svara på samtliga frågor som riktades till dem och vissa frågor ställdes enbart om respondenten tidigare hade svarat på ett visst sätt. Därför varierar antalet svarande mellan frågorna.

Tabell B1.1 visar att svarsfrekvensen är relativt jämnt fördelad mellan olika kommuntyper och kommuner i olika jämlikhetskategorier. Bibliotek i kommuner i storstadsregionerna är något överrepresenterade och bibliotek i mindre segregerade kommuner är något underrepresenterade, vilket läsaren kan ha i åtanke vid tolkningen av enkätresultaten.

Tabell B1.1. Svartsfrekvens utifrån kommuntyp och ojämlikhetsindex. Procent

Kommuntyp	Mindre städer/ tätorter och lands- bygdskommuner	Större städer och kommuner nära större stad	Storstäder och stor- stadsnära kommuner
Andel svarande	73%	70%	80%
Indelning utifrån ojämlikhetsindex	Mindre segregerade kommuner	Måttligt segregerade kommuner	Mer segregerade kommuner
Andel svarande	68%	76%	71%

Gruppen storstäder och storstadsnära kommuner sammanfaller i högre grad med kategorin mer segregerade kommuner, medan mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner i högre grad sammanfaller med kategorierna måttligt och mindre segregerade kommuner.

Fallstudier

För att få ett varierat urval till fallstudierna har vi konstruerat fyra grupper av kommuner utifrån deras svar på enkäten (se bilaga 4 för en närmare beskrivning av grupperna). Från varje grupp har vi valt 2–3 kommuner som vi sedan bett om en intervju. Vi har även strävat efter en geografisk och storleksmässig spridning samt i viss mån spridning av socioekonomiska förutsättningar hos deltagande kommuner. I de fall kommuner avböjt en intervju har vi vänt oss till andra kommuner i samma grupp.⁴¹

40. Indexet löper på en skala från 0–100 där värdet 0 innebär ingen segregation och värdet 100 innebär total segregation. Indexet är en sammanvägning av fördelningen av hög- och låginkomsttagare i olika områden. Utifrån kommunernas indexvärden har vi skapat tre grupper där kvartilen med de lägsta värdena utgör gruppen "mindre segregerade kommuner" och kvartilen med de högsta värdena "mer segregerade kommuner". Den återstående halvan kommuner betecknas som "måttligt segregerade kommuner". Vi har använt oss av de senaste tillgängliga siffrorna från Boverkets segregationsbarometer.

41. Grupp 1 innehöll enbart tre kommuner varav två avböjde att medverka.

Framgångsfaktorer och utmaningar

Grupperna som representeras i fallstudierna är:

- *Grupp 1:* bibliotek som arbetar aktivt med Agenda 2030
- *Grupp 2:* bibliotek som är positiva till Agenda 2030, men utan att detta (ännu) gett avtryck i verksamheten
- *Grupp 3:* bibliotek som har ett aktivt hållbarhetsarbete, men använder andra hållbarhetsmål än Agenda 2030
- *Grupp 4:* bibliotek som inte arbetar aktivt med hållbarhet.⁴²

Sweco intervjuade en till två personer per bibliotek. Sammantaget genomförde vi intervjuer med folkbibliotekspersonal i nio kommuner. De roller som finns representerade i intervjumaterialet är bibliotekschef, biblioteksstrateg, verksamhetsutvecklare och medarbetare med hållbarhetsengagemang.

Utöver intervjuer läste vi även aktuella biblioteksplaner för valda bibliotek och granskade de valda bibliotekens webbplatser.

Genom att intervjua bibliotekspersonal i kommuner från alla grupper möjliggjordes en jämförande analys, där såväl likheter som skillnader mellan de aktiva och mindre aktiva kommunernas förutsättningar blev synliga.

I kompletteringssyfte har vi även genomfört intervjuer med två regionbibliotek och en företrädare för Svensk biblioteksförning.

Två regionbibliotek valdes utifrån kriteriet att de arbetat aktivt med Agenda 2030 och således kunde ge konkreta reflektioner och exempel på framgångsrikt arbete. De kunde även reflektera över nuläget och de kommunala bibliotekens behov i sina respektive län. Utöver det har vi intervjuat en representant för Svensk biblioteksförning för att få ytterligare kontext om bibliotekens förutsättningar och utmaningar.

42. En mer utvecklad presentation utifrån vilka svar som indelningen har skett finns i bilaga 4.

Bilaga 2. Sökord för kartläggning

Vi har använt oss av följande sökord för att identifiera skrivningar kring Agenda 2030 och hållbarhet i de kommunala biblioteksplanerna.

- "Agenda 2030"
- Global*(manuell kod)
- *2030* (
- Mål (1–17, separat)
- "Globalt partnerskap"
- Fredlig*
- Ekosystem*
- "Marina resurser"
- "Klimatförändring*"
- "Hållbara städer"
- "Hållbar konsumtion"
- "Minskad ojämlikhet"
- "Hållbar industri"
- "Ekonomisk tillväxt"
- "Arbetsvillkor"
- "Hållbar energi"
- "Rent vatten"
- "Fattigdom"
- Hunger
- Välbefinnande
- Jämställdhet
- "God utbildning"
- Hållbar*

Bilaga 3. Enkätformulär

Folkbibliotekens arbete med hållbarhet och Agenda 2030

Kulturrådet vill utveckla sitt arbete med att stödja folkbiblioteken och få mer kunskap om bibliotekens förhållningssätt till Agenda 2030 och andra hållbarhetsmål. Enkäten är en del av Kulturrådets satsning Stärkta bibliotek. Undersökningen genomförs av Sweco på uppdrag av Kulturrådet.

Alla svar är viktiga och kan förbättra stödet till folkbiblioteken. Studiens resultat och rekommendationer kommer att redovisas till bibliotekssektorn och Kulturrådet. Dina svar är mycket värdefulla för detta arbete och går inte att ersätta med någon annans. Det är frivilligt att delta i undersökningen, men svaren från din biblioteksverksamhet är mycket viktiga för att resultaten ska bli tillförlitliga. Om ert folkbibliotek är integrerat med skolbiblioteksverksamheten ber vi er att svara främst för folkbiblioteksverksamheten.

Svara så gott det går

Enkäten är riktad till bibliotekschefen. Det går bra att samråda med flera personer innan ni börjar svara på enkäten. Det kan hända att vissa frågor inte upplevs relevanta för er biblioteksverksamhet. Vi vill ändå be dig att svara så gott det går. Frågorna avser er verksamhet 2022. Svara senast 22 december 2022.

Hantering av enkätmaterial

Adresserna har tagits fram av Kulturrådet och innehåller uppgifter om vilken kommun er verksamhet tillhör. Konsultbolaget Sweco administrerar enkäten och analyserar svaren. Även Kulturrådet kommer att ha tillgång till materialet. Genom att skicka in enkätsvaret godkänner ni behandlingen av uppgifterna. Resultatet redovisas i form av övergripande tabeller och diagram. Ingen kommer att veta hur just din organisation har svarat i rapporten.

Samråd har skett med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) enligt förordning (1982:668) om statliga myndigheters inhämtande av uppgifter från näringsidkare och kommuner.

Kontakta oss vid frågor

Vid frågor om innehållet i undersökningen, kontakta Julia Grosse på julia.grosse@sweco.se. Vid tekniska frågor ber vi dig att svara på detta mejl.

Ett stort tack på förhand för din medverkan!

Cecilia Brisander, handläggare på Kulturrådet
E-post: cecilia.brisander@kulturradet.se

Förankring av hållbarhetsarbetet

Kommuner arbetar med hållbarhet på olika sätt. Här följer några frågor om och hur ni arbetar med hållbarhet generellt eller Agenda 2030 specifikt i biblioteksverksamheten. Agenda 2030 är en handlingsplan med mål för omställning till ett hållbart samhälle för människorna, planeten och välbefindandet. Agendan är antagen av FN:s medlemsstater och omfattar 17 globala hållbarhetsmål.

Fråga 1. Arbetar ni i er verksamhet med de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030?

- Ja Gå till fråga A1. [Anvisningarna finns inte med i webbenkäten, utan frågorna är villkorade]
- Nej

Fråga B1. Arbetar ni i er verksamhet med hållbarhetsmål på något annat sätt?

- Ja
- Nej Gå till fråga AB.

Fråga B2. I vilket eller vilka avseenden arbetar ni med hållbarhet?

Flera alternativ är möjliga.

- Miljömässig hållbarhet
- Ekonomisk hållbarhet
- Social hållbarhet
- Kommentera gärna: [fritext]

Gå till fråga B3.

Fråga AB. Vad skulle behövas för att Agenda 2030 skulle bli relevant för ert arbete?

[Fritextsvar]

Gå till fråga 2.

Fråga A1. Vem eller vilka har tagit initiativ till arbetet med Agenda 2030 i biblioteksverksamheten?

Flera alternativ är möjliga.

- Kommunfullmäktige eller kommunstrateg som arbetar med Agenda 2030
- Någon nämnd, till exempel kulturnämnden eller utbildningsnämnden
- Vi som arbetar i biblioteksverksamheten
- Någon annan aktör: [fritext]
- Vet inte [koda som att bara kunna kryssa för det]

Fråga A2. På vilket sätt är biblioteksverksamheten relaterad till kommunens arbete med Agenda 2030?

Bibliotekens insatser ...

- ... ingår uttryckligen i min kommuns policydokument om Agenda 2030 och kopplas till specifika mål.
- ... nämns i min kommuns policydokument om Agenda 2030, men bibliotekens aktiviteter kopplas inte till specifika mål. Gå till fråga A4.
- ... tas inte upp i kommunens policydokument om Agenda 2030. Gå till fråga A4.

Framgångsfaktorer och utmaningar

- ... kanske tas upp i kommunens policydokument om Agenda 2030. Jag är osäker. *Gå till fråga A4.*

Kommuner kan ha skrivningar om Agenda 2030 i sina biblioteksplaner. Här vill vi veta hur det ser ut hos er. *Fråga A3. Markera det svar som bäst stämmer in på hur det ser ut hos er.*

- Bibliotekens insatser har tydliga kopplingar till Agenda 2030 i den aktuella biblioteksplanen. *Gå till fråga A4.*
- Vi arbetar just nu med att arbeta in tydliga kopplingar till Agenda 2030 i kommande biblioteksplaner.
- Vi har konkreta planer på att arbeta in tydliga kopplingar till Agenda 2030 i kommande biblioteksplaner.
- Vi har inga planer på att arbeta in tydliga kopplingar till Agenda 2030 i kommande biblioteksplaner.

Fråga C. Vilka är anledningarna till att ni inte redan har arbetat in uttalade kopplingar till Agenda 2030 i er biblioteksplan?

Flera alternativ är möjliga.

- Andra frågor är mer prioriterade.
- Vi saknar resurser (t.ex. inte tillräckligt med personal eller lämpliga lokaler).
- Vi saknar kunskap om hur Agenda 2030 ska kopplas till biblioteksplanen.
- Vi har inte mandat att föra in kopplingar till Agenda 2030.
- Vi har försökt att föra in kopplingar till Agenda 2030, men har inte kunnat fullfölja det.
- Vårt grunduppdrag sorterar redan under de globala hållbarhetsmålen.
- Annat: [fritext]

Fråga A4. I vilken utsträckning uppfattar ni att ramverket för Agenda 2030 är ett stöd i ert arbete?

- I mycket stor utsträckning *Gå till fråga A5.*
- I ganska stor utsträckning *Gå till fråga A5.*
- I ganska liten utsträckning *Gå till fråga A5.*
- I mycket liten utsträckning eller inte alls. *Gå till fråga 2.*

Fråga B3. I vilken utsträckning uppfattar ni de hållbarhetsmål som finns för er verksamhet är ett stöd i ert arbete?

- I mycket stor utsträckning *Gå till fråga B4.*
- I ganska stor utsträckning *Gå till fråga B4.*
- I ganska liten utsträckning *Gå till fråga B4.*
- I mycket liten utsträckning eller inte alls. *Gå till fråga 2.*

Fråga A5. På vilket sätt är Agenda 2030 ett stöd i ert arbete?

Flera alternativ är möjliga.

Det innebär att vi får stöd i att ...

- ... prioritera våra insatser.

- ... prioritera vissa användargrupper.
- ... förtydliga vår verksamhets logik.
- ... uppfylla bibliotekslagens intentioner.
- ... föra samtal med vår politiska ledning.
- ... bidra till kommunens övergripande mål.
- ... göra något annat: [fritext]

Gå till fråga 2.

Fråga B4. På vilket sätt är era hållbarhetsmål ett stöd i ert arbete?

Flera alternativ är möjliga.

Det innebär att vi får stöd i att ...

- ... prioritera våra insatser.
- ... prioritera vissa användargrupper.
- ... förtydliga vår verksamhets logik.
- ... uppfylla bibliotekslagens intentioner.
- ... föra samtal med vår politiska ledning.
- ... bidra till kommunens övergripande mål.
- ... göra något annat: [fritext]

Gå till fråga 2

Kunskap om Agenda 2030

Här följer några frågor som handlar om er kunskap om Agenda 2030 och andra hållbarhetsmål samt vilka insatser ni eventuellt gör eller behöver för att öka den.

Fråga 2. I vilken utsträckning upplever ni att ni har tillräckligt med kunskap för att integrera Agenda 2030 i er verksamhet?

- I mycket stor utsträckning
- I ganska stor utsträckning
- I ganska liten utsträckning
- I mycket liten utsträckning

Fråga 3. Har ni genomfört eller deltagit i utbildningsinsatser för er bibliotekspersonal om Agenda 2030?

- Ja, vid flera tillfällen. *Gå till fråga A6.*
- Ja, vid ett tillfälle. *Gå till fråga A6.*
- Nej, vår personal har inte deltagit i någon utbildning. *Gå till fråga A6.*
- Jag vet inte om vår personal har deltagit i någon utbildning. *Gå till fråga B5.*

Fråga B5. Har ni genomfört eller deltagit i utbildningsinsatser för er bibliotekspersonal om hållbarhetsmål?

- Ja, vid flera tillfällen.

Framgångsfaktorer och utmaningar

- Ja, vid ett tillfälle.
- Nej, vår personal har inte deltagit i någon utbildning.
- Jag vet inte om vår personal har deltagit i någon utbildning.
- *Gå till fråga 4*

Arbetssätt och användargrupper

Här följer några frågor som handlar om huruvida och på vilket sätt Agenda 2030 har lett till nya arbetssätt och vilka användargrupper som omfattas.

Fråga A6. Vilken del av verksamheten berörs av ert arbete kring Agenda 2030?

- En del av biblioteksverksamheten
- Hela biblioteksverksamheten
- Hela biblioteksverksamheten och specifika projekt

Fråga A7. I vilken utsträckning har Agenda 2030 lett till nya arbetssätt i er biblioteksverksamhet?

- I mycket stor utsträckning
- I ganska stor utsträckning
- I ganska liten utsträckning
- I mycket liten utsträckning *Gå till fråga A11.*

Fråga A8. På vilka sätt har Agenda 2030 lett till nya arbetssätt i er biblioteksverksamhet? Flera alternativ är möjliga.

Vi har ...

- ... redan arbetat med innehållet i Agenda 2030, men har inte gjort det under denna benämning.
- ... utvecklat nya typer av utbud till våra befintliga användare.
- ... utvecklat nya typer av utbud till potentiella användargrupper.
- ... utvecklat vår verksamhet tillsammans med användarna.
- ... inriktat oss på nya användargrupper.
- ... sammanlänkat aktiviteter på ett nytt sätt.
- ... hittat nya aktörer och forum för samverkan.
- ... utvecklat vår basverksamhet (t.ex. utlån av böcker, andra medier, service)
- ... utvecklat vår programverksamhet (t.ex. föreläsningar, bokcirklar, skaparverkstad, utställningar, språkcafé)
- ... förbättrat arbetet med att öka tillgängligheten (t.ex. bokbuss, meröppet, medieutbudet, erbjudande om hjälpmedel).
- ... gjort något annat: [fritext]

Fråga A9. I vilken utsträckning har de nya arbetssätten tagits fram tillsammans med bibliotekens användare?

- I mycket stor utsträckning
- I ganska stor utsträckning

- I ganska liten utsträckning
- I mycket liten utsträckning
- Inte alls

Fråga A10. Vilket eller vilka bibliotek avser de nya arbetssätten med koppling till Agenda 2030?

- Framför allt huvudbiblioteket
- Andra bibliotek än huvudbiblioteket (även biblioteksstationer, bokbuss m.m.)
- Både huvudbiblioteket och andra bibliotek
- Huvudbiblioteket som är vårt enda bibliotek

Fråga A11. Vilka verksamheter omfattas av ert arbete med Agenda 2030?

Flera alternativ är möjliga.

- Vårt eget miljöarbete
- Information och kunskap om hållbarhet (t.ex. lyfta fram böcker, särskilda samlingar, föreläsningar eller samtal, utställningar, bokcirklar)
- Arbetet med läsfrämjande
- Arbetet med integrationsinsatser (t.ex. språkcaféer)
- Arbetet med att öka tillgängligheten (t.ex. bokbuss, meröppet, medieutbudet, erbjudande om hjälpmedel)
- Stöd till försörjning (t.ex. jobbsökaraktiviteter, starta företag, datorkunskap, juridisk rådgivning, körkortsteori)
- Stöd till förskolan och skolan, läxhjälp
- Arbetet med medie- och informationskunnighet
- Demokratifrämjande, yttrandefrihet
- Insatser kring digital delaktighet
- Arbetet med kulturarv, nationella minoriteter, urfolket samerna m.m.
- Arbetet med beredskap, totalförsvar m.m.
- Kreativa mötesplatser (t.ex. skaparverkstäder, bok- eller klädbyten)
- Annat: [fritext]

Fråga A12. Har ni utökat er verksamhet till användargrupper ni inte tidigare varit inriktade på i samband med ert arbete med Agenda 2030?

- Ja
- Nej *Gå till fråga A14.*

Fråga A13. Vilka användargrupper, som ni inte tidigare varit inriktade på, omfattas av arbetet med Agenda 2030? Frågan avser även om ni har förstärkt arbetet mot dessa användargrupper.

Flera alternativ är möjliga.

- Barn
- Unga vuxna
- Vuxna

Framgångsfaktorer och utmaningar

- Äldre personer
- Personer med funktionsnedsättning
- Nyanlända och flyktingar
- Personer med utländsk bakgrund som är etablerade i Sverige
- Arbetslösa eller personer som lever i ekonomisk eller social utsatthet
- Nationella minoriteter
- Flickor eller kvinnor
- Pojkar eller män
- HBTQIA+-personer
- Turister
- Personer som inte bor i Sverige

Samverkan, kommunikation och stöd

Här följer några frågor om vilka ni samverkat med avseende ert arbete med Agenda 2030 eller hållbarhet i stort, hur ni kommunicerat detta arbete och vilket stöd ni skulle behöva.

Fråga A14. I vilka kanaler kommunicerar ni ert arbete kring Agenda 2030?

Flera alternativ är möjliga.

- På vår webbplats
- I tryckt material (t.ex. broschyrer eller affischer)
- Via våra kanaler på sociala medier
- Via vår podd eller medverkan i andras poddar
- Via programverksamhet/evenemang
- Genom att exponera böcker eller annat material på temat Agenda 2030, utställningar
- Via styrdokument (t.ex. biblioteksplaner, verksamhetsplaner och -berättelser osv.)
- Via samtal med användare
- Via anslagstavla (fysisk eller digital)
- Via traditionella medier (t.ex. annonser eller redaktionella inslag i lokalpressen)
- På annat sätt: [fritext]

Fråga A15. Vilka är målgruppen/-erna för er kommunikation kring ert arbete med Agenda 2030?

Flera alternativ är möjliga.

- Allmänheten/medborgare
- Bibliotekssektorn
- Kommunala politiker
- Kommunala tjänstepersoner
- Regionala politiker
- Regionala tjänstepersoner

- Politiker i riksdag eller regering
- Tjänstepersoner på statliga myndigheter
- Andra: [fritext]

Fråga A16. Har ni använt bidraget/bidragen som ni fått inom ramen för Stärkta bibliotek för ert arbete med Agenda 2030?

- Ja
- Nej

Gå till fråga 4.

Fråga 4. Skulle ni vilja ha hjälp i ert pågående eller eventuella framtida arbete med Agenda 2030?

- Ja
- Nej *Gå till fråga 6.*

Fråga 5. Vad skulle ni vilja ha hjälp med i ert pågående eller eventuella framtida arbete med Agenda 2030?

Flera alternativ är möjliga.

- Allmän information om vad Agenda 2030 kan innebära i en bibliotekskontext
- Lärande exempel om hur andra har gjort
- Stöd i att operationalisera/tillämpa målen på den egna verksamheten
- Stöd i att integrera kommunens arbete med Agenda 2030 i bibliotekens arbete
- Annat: [fritext]

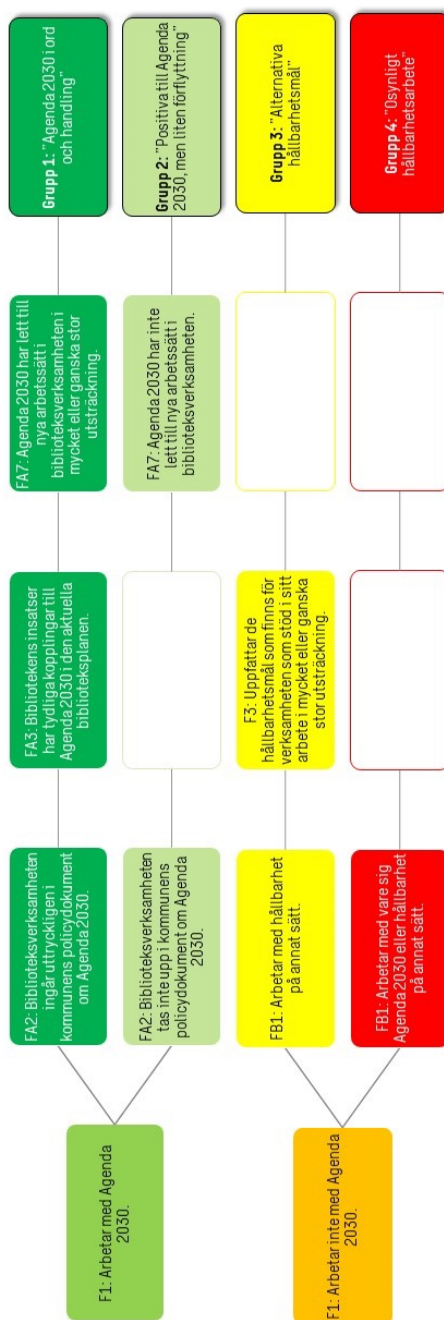
Fråga 6. Om det är något annat du vill framföra eller kommentera något i enkäten kan du göra det här.

Stort tack för din medverkan!

Bilaga 4. Urval folkbibliotek för intervjustudie

Vi har valt att ta fram fyra skilda profiler av bibliotek som arbetar med Agenda 2030 eller hållbarhet alternativt gör inte det. Figur B2.1 visar vilka svar på vilka frågor som har legat till grund för indelningen.

Grupp 1 bestod av 3 kommuner, grupp 2 bestod av 27 kommuner, gupp 3 bestod av 18 kommuner och grupp 4 bestod av 25 kommuner.

Figur B4.1. Gruppindelning för urval inför intervjustudie.

Tabell B4.1. Intervjuade biblioteksverksamheter

Kommun/Region	Region	Kommungrupp	Gruppindelning utifrån enkätresultat	Segregationsgrad	Typ av intervju
Dorotea	Västerbotten	Landsbygdskommun	Grupp 2	Måttligt	Fördjupande
Härnösand	Västernorrland	Mindre stad/tätort	Grupp 4	Måttligt	Fördjupande
Höganäs	Skåne	Pendlingskommun nära större stad	Grupp 2	Mer	Fördjupande
Finspång	Östergötland	Lågpendlingskommun nära större stad	Grupp 4	Måttligt	Fördjupande
Halmstad	Halland	Större stad	Grupp 3	Mer	Fördjupande
Haninge	Stockholm	Pendlingskommun nära storstad	Grupp 4	Mer	Fördjupande
Umeå	Västerbotten	Större stad	Grupp 3	Mer	Fördjupande
Stenungsund	Västra Götaland	Pendlingskommun nära storstad	Grupp 2	Mer	Fördjupande
Örnsköldsvik	Västernorrland	Mindre stad/tätort	Grupp 1	Måttligt	Fördjupande
Hedemora	Dalarna	Pendlingskommun nära mindre stad/tätort		Mindre	Sonderande
Katrineholm	Sörmland	Mindre stad/tätort		Mer	Sonderande
Lessebo	Kronoberg	Pendlingskommun nära större stad		Måttligt	Sonderande
Malmö	Skåne	Storstad		Mer	Sonderande
Uppsala (kommun)	Uppsala	Större stad		Mer	Sonderande
Sörmland (region)	Sörmland				Fördjupande
Uppsala (region)	Uppsala				Fördjupande
Västerbotten (region)	Västerbotten				Sonderande

Kulturrådet
Box 27215, 102 53 Stockholm
Besök: Borgvägen 1-5
Tel: 08 519 264 00
E-post: kulturradet@kulturradet.se

© Statens kulturråd 2023
ISBN: 978-91-89748-13-2

kulturradet.se